

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIYATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődékek a magyar korona országainak területén.

BUDAPESTEN.

<p>KÖNYVNYOMDÁK:</p> <p>I. KERÜLET (VÁRM. Magyar Kir. Államnyomda, Nándor-tér 1. Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3. Szent Gellért-nyomda, Döbrentey-utca 11.</p>	<p>Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6. Pardavy József, Lipót-utca 6. Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 32. Pócsy Dávid, Halter 5. Ullmann József, Regi posta-utca 4. Várnai Fülöp, Regi posta-utca 3. Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.</p>	<p>Pesti Könyvnyomda- Részvény-Társaság, Hold-utca 7. A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14. Pollák M. Miksa, Bálvány-utca 21. Preszburger Frigyes, Arany János-utca 14. Schlesinger és Kleinberger Bálvány-utca 18. Vayda és Hamburger, Nádor-utca 19. Weismann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.</p>	<p>Krómer Alajos, Gyár-utca 20. Kunusy Vilmos és Fia, Teréz-körút 38. Löbl Dávid, Andrássy-út 19. és Sze- recsen-utca 20-24. Magy. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája, Csengery-utca 33. Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (állam. nyugdíjint. palotája). Markovits és Garai, Lázár-utca 13. Nagel István, Nagymező-utca 40. Nemzeti nyomda (tulajd. Wiener Izidor), Eötvös-utca 19. Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35. Pitzger Izidor, Kazinczy-utca 35. Preszburger Tivadarné, Teréz-körút 41. Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31. Pollacsek Mór, Révai-utca 5. Quittner József, Szerecsen-utca 1. Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.</p>	<p>»Pannonia«-nyomda Rombach-utca 8. Eisner Géza és Bihari Mór, Dohány- és sip-u. sarkán. Propper Leó, Erzsébet-körút 22. Zeisler M., István-tér 17.</p>
<p>II. KERÜLET (VIZIVÁROS). Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4. Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1. Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5. Weisz Testvérek, Pala-utca 5.</p>	<p>V. KER. (LIPÓTVÁROS). Bendiner A., Arany János-utca 18. Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12. Fuchs Samu és Társa, Kálmán-utca 15/b. Gansel Zsigmond »Minerva«-nyomdája, Sas-utca 29. Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1. Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34. Kálmán M. és Társa, Vadász-utca 32. Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26. Kaufmann József, József-tér 13. Károlyi György, Rudolf-rakpart 7. Kertész József, Mária Valéria-utca 11. Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34. Légrády Testvérek, Váci-körút 78. Lőw Ede, Váci-körút 80. Lőwy és Fischer, Nádor-utca 17. Márkus Samu, Gyapju-utca 6.</p>	<p>VI. KER. (TERÉZVÁROS). Augenfeld Miksa, Dalnok-utca 3. Beck és Vas, Király-utca 58. Özv. Borúth Elemérné Mozsár-utca 8. Budapesti könyvnyomda- és kiadó-szövetkezet, Kémnitzer-utca 6. Brózsza Ottó, Váci-körút 17. »Corvina«-nyomda Révay-utca 14. »Európa« irodalmi és nyomdai részv.-társ. Ó-utca 12. Fővárosi könyvnyomda- vonalozó- és könyv- kötő-részvény-társas., Podmaniczky-utca 37. Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7. Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31. Herrman Ignác, Laudon-utca 10. »Kosmos« műintézet, kő- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8. Klauber és Singer Lázár-utca 8.</p>	<p>VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS). »Budapesti Hirlap« nyomdája, Rökk Szilárd-utca 4. Fritz Ármin, József-körút 9. »Magyar Hirlap kiadó- részvény-társaság«, József-körút 47. Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30. Weissenberg Ármin, Eszterházy-utca 16.</p>	
<p>III. KERÜLET (Ó-BUDA). Bartalits Imre, Lajos-utca. Wimmer Márton, Sertfőző-utca 10.</p>	<p>IX. KER. (FERENCZVÁROS). Engelmann Mór, Lónyay-utca 7. »Patria« nyomda-rész- vény-társaság, Üllői-út 25.</p>	<p>VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS) Deutsch József, Károly-körút 7. Eckstein és Neufeld Erzsébet-körút 29. Garai Mór, Károly-körút 3. Heimlich és Händler Király-utca 49. Hunnia-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1. Löbl Mór, Király-utca 13. Löblovitz Zsigmond, Csömöri-út 54.</p>	<p>X. KER. (KŐBÁNYA). Első kőbányai könyvny. Jászberenyi-út 1.</p>	
<p>IV. KERÜLET (BELVÁROS). Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20. Athenaeum, irod. és nyom- dai részv.-társaság, Ferencziek-tere. Buschmann Ferenccz, Koronaherceg-utca 8. Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4. Grosz Bertalan és Varga Endre, Lipót-utca 43. Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1. Hedvig S., Károly-körút 22. Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43. Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8. Neuwald Illés, Gránátos-utca 8. Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Megyeház-utca 11-13.</p>	<p>BETŰÖNTŐDÉK: Államnyomda. Athenaeum. Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Desseffy-utca 32. Egyetemi nyomda. Fischer és Mika, VII., Király-utca 83. Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t. Pallas, Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság.</p>			

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf. Aisó-Kubin. Schneider Dezső. Aisó-Lendva. Bozzay P. Apatin. Szavadill József. Arad. Aradi nyomda részvénytársaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyházmegye nyomdája. Réthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyorsajtónyomda. Abrudbánya. Policzer Zs. Aranyos-Maróth. Részvénynyomda. (Felszámolás alatt.) Aszód. Magy. kir. javító-intézet nyomdája. Baja. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Streintz Gyula. Balassa-Gyarmat. Halyák István. Özv. Kék Lászlóné. Balázsfalva. Gör. k. püspöki nyomda. Bártfa. Blayer M. Battonya. Hungária-nyomda, tulajd.: Gaál Vilmos. Békés. Povázsay Testvérek. Békés-Csaba. »Corvina« ny. (Szhelszky József.) Lepage Lajos. Povázsay Sándor és Guszt. Belényes. Süssmann Lázár. Beszterce. Botschar T. Orendi Károly. Beregszász. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroska. Besztercebánya. Machold F. Singer Jakab. Bicske. Lederer Hermann. Bonyhád. Raubitschek Izor. Brassó. Gött János és Fia. Muresianu Aurél. Alexi Theodor. »Közművelődés« nyomda. Brezsnóbánya. Kreislér J. Buziás. Ullmann F. Csákova. Chudy Testvérek. Csáktornya. Fischel Fülöp. Csiksomlyó. Ferenczrendi nyomda. Csikszereda. Györgyjakab Márton. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Betegh Pál és Mester János.	Csongrád. Schwarz Sándor. »Tiszavidéke« nyomdája, tulajd.: Silber Jánosné. »Csongrádi Híradó« nyomdája, (tul.: Hegyi Antal). Csorna. Neumann Samu. Czegléd. Piros J. és Társa. Sebők Béla. Debreczen. »Csokonai« nyomda- és kiadó-részvénytársaság. »Debreczeni Ellenőr« ny. »Debreczeni« nyomda. Ifj. Gyürky Sándor. Kutasi Imre. László Albert. Varosi nyomda. Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer. Detta. Heldenwanger József. Déva. Hirsch Adolf. Kroll D. Deveszer. Rosenberg Zsigmond. Dicső-Szent-Márton. Hirsch Mór. Ditró. Ditró és Szárhegy községek nyomdája. Dombóvár. Első dombóvári könyvnyomda és papírszergyár. Dunaföldvár. Schwarz Manó. Duna-Szerdahely. Goldstein Józsu. Adler Nettli. Eger. Érségi lyc. nyomda. Egri könyvnyomda-részvénytársaság. Kohn Dávid. Eperjes. Pannonia-nyomda, tulajdonos: Hedry Bertalan és Stehr D. Kösch Árpád. Érsekújvár. Winter Zsigmond. Leuchter Sámuel. Erzsébetváros. Kotzauer D. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Gerenday József »Hunnia«-nyomdája. Laiszky János. Tábor Adolf Fehértemplom. Wunder J. Felső-Eőr. Schodisch Lajos. Fertő-Nezsider. Horváth B. Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferencz. Stabilimento Tipo-litografico Fiumano. Fogarás. Thierfeld Lipót. Galánta. Első galántai könyvnyomda és papírraktár. Galgóc. Sternér Adolf. Seidl Jakab. Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó testvérek. Gyoma. Kner Izidor. Gyöngy. Krausz N.	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog Á. E. Kohn L. Kohn Mór. Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. Győregyházmegyei könyvnyomda. »Pannonia« könyvnyomd. (tulajd. Haar és Raab) Győr-Sziget. Gross G. és társa. Gyula. Dobay János. Kohn Adolf. Gyulafehérvár. Püspöki lyc. nyomda. Voltz H. Hajdu-Böszörmény. Szabó József. Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula. Halas. Práger Ferencz. Hatvan. Hoffmann J. Hódmező-Vásárhely. »Hungaria« nyomda. Kanitzer G. Lévai Fülöp. Holics. Hotascha J. Huszt. Mermelstein Fülöp. Igló. Schmidt József. Ipolyság. Neumann Jakab. Jászberény. Brünauer Adol és társa Kabod. Deutsch Mózes. Kalocsa. Werner Ferencz. Malatin Antal. Kaposvár. Hagelmann Károly. Jancovics Gyuláné. Kéthelyi Miksa. Magyar János. Kapuvár. Buxbaum József. Karánsebes. Oréhoja Antal. Karánsebesi gör. kel. róm. egyházmegye nyomdája. Karzag. Szódi Miksa. Pauncz Mór »Haladás«-könyvnyomdája, Kassa. Özv. Lippóczy Józsefné. Bernovics Gusztáv. Ries Lajos. Werfer Károly. Kecskemét. Sziládi László. Tóth László. »Pannonia« nyomda. Késmárk. Kling János. Sauter Pál. Keszthely. Nádai Ignác. Farkas János. Király-Helmec. Klein József. Kis-Czell. Menyhárt Julia. Kézdí-Vásárhely. Ifj. Jancsó Mózes. Betegh Pál és Mester Ján. Kis-Kún-Félegyháza. Renezay József.	Kis-Marton. Dick Ede. Kis-Várda. Berger Ignác. Kolozsvár. Gombos és Sztupjár. »Ellenzék« nyomdája. Gámán János Örökösei. »Közművelődés« nyomda. Lehmann V. Sándor. »Magyar Polgár« nyomd. Polcz Albert. Stratzinger G. Komárom. Rónai Frigyes. Özv. Krausz Ignáczné. »Petőfi«-nyomda. Spitzer Sándor Körmend. Részvény-nyomda. Körmöczbánya. Joerges A. Özv. és fia. Kőszeg. Feigl Frigyes és Gyula. Kula. Berkovics Márkus. Kún-Szt-Miklós. Bors Károly. Léva. Nyitrai és Társa. Dukez Lipót. Lippa. Povázsay Sándor. Zách József. Liptó-Szt-Miklós. Steier Izidor. Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia. Losoncz. Losonczy Sándor és Társa Roth Simon. Lugos. Traunfellner Károly. Wenczelly J. és Fia. Weisz Hermann. Magyar-Óvár. Czéh Lajos. Makó. Gaál László. Neumann József. Malaczk. Wiesner Alfréd. Margitta. Klein Lipót. Mármaros-Sziget. Deutsch és Berger. Blumenfeld és Dávid. Részvény-nyomda. Wider Mendel. Maros-Vásárhely. Adi Árpád. Ev. ref. collegium nyomda. Grün Vilmos gyorsajtónyomdája. Mátészalka. Weisz Zsigmond. Medgyes. Reissenberger G. A. Mezőtúr. Gyikó Károly. Mindszent. Goldstein Mór. Miskolcz. Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát. Módos. Staits György. Mohács. Bland János. Moór. Völgyi Lajos.	Munkács. Özv. Blayer Pinkászné fia Farkas Kálmán. »Munkács« könyvnyomdája, könyv- és papírkereskedése: Kozma és Grünstein. Muraszombat. Grünbaum Márk. Nagy-Atád. Günsberger Antal. Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Keresztes Ferencz »Haldás« nyomdája. Nagy-Becske. Grcsits I. Pleitz Fer. Pál Utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.) Scheinberger Ignác. Nagy-Bittse. Spiegel Samu. Nagy-Enyed. Cinrer J. József. Wokál János. Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics József. Weiss L. és F. Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkadi Nagy Zsigmond és Társa. Nagy-Kikinda. Jokly L. Milenkovits István. Radák János. Nagy-Körös. Ottinger Ede. Nagy-Mihály. Landesmann B. Nagy-Rőcze. Künstler Soma. Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab. Nagy-Szeben. Kraft C. Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny. Nagy-Szt.-Miklós. König Salamon. Wiener Nathán. Nagy-Szóllós. Zinner Mór. Nagy-Szombat. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. Özvegye. Nagy-Tapolcsány. Piatzko Gy. Nagy-Várad. Berger Sámuel. Freund Lajos és Társa. Laszky Ármin. Láng József. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti« nyomda r.-t. Pauker Dániel. Német-Bogszán. Zeier J. Német-Palánka. Krisztofek József. Nyiregyháza. Jóba Elek. Piringer János.
--	--	--	---	---

GRAFIKAI SZEMLE

SAKFOYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

IV. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1894 SZEPTEMBER

9. SZÁM

A betűszedő-szakiskola alapításáról.

Régi óhajunkat képezi már egy nyomdászati szakiskola felállítása. Sokszor lett ez már hangoztatva valamennyi szaklapunkban.

Azonban arról, hogy mikép létesítsük azt, nem igen irtak még eddig.

Pedig a leglényegesebb kérdés a kivitel. Mert hogy szükséges és nagyon is óhajtandó, az már vita tárgyát sem képezheti.

Legelőször is nagy baj a kivitel tekintetében, hogy nem akadt egy ember sem, a ki ezt az eszmét fölkarolta volna és annak létesítése végett mindent elkövetne.

Mert ha lenne ilyen emberünk, nem hiszem, hogy az minél előbb ne sikerülne, a mennyiben a miniszterium részéről, — mivel a miniszter rég megígérte az ily szakiskolák támogatását — nemkülönben a fővárosi hatóság részéről is hathatós támogatás remélhető.

De hát vajjon hogyan is kellene a szakiskolát nyélbe ütni?

Egyelőre csakis a betűszedő-szakiskolát kívánám létesíteni, csak később egyéb nyomdászati ágat.

A tananyagot szerintem három évre kellene beosztani. Mert habár a tanoncok tanulóideje rendszerint négy év, négy évre a tananyag nem osztható be, mivel vannak olyan tanoncok, a kik csak január-februárban lesznek tanoncokká s így az első évet tulajdonképen csak a következő ősszel kezdenék meg, mert a többiek már az évben utól nem érhetnék.

Ilyenformán aztán főlsszabadulásukig az illető tanoncok a négy évi tanfolyamot nem fejezhetnék be.

Természetesen legjobb lenne a tanoncokat mindig ősszel fölvenni, hogy az iskolaév kezdetével már a nyomdában legyenek, de hát e tekintetben mi a főnököknek nem irhatunk elő szabályokat, legföljebb remélhetjük, hogy a tanoncok érdekében kérésünket teljesíteni fogják.

Igaz, hogy azok részére, a kik már első évüktől fogva iskolába járhatnak, egy év fölösleges marad, de nem fog ártani, ha ezek a harmadik osztályt ismételik, mert arra úgyis jut elég bő anyag.

Ámde lássuk, hogy miként is kellene a tananyagot a különböző osztályokban beosztani.

Szerény nézetem szerint czélszerű lenne az I. osztályban a magyar nyelvtant, a nyomdászat történetét, a számtant, a compress-szedés elemeit és a rajzot tanítani.

A II. osztályban a kisebb okiratok, mint: nyugták, szerződések, bizonyítványok, kereskedelmi levelek fogalmazását, különböző írásfajok ismertetését, a táblázatok és kisebb accidens-munkák szedését, kilövéseket, papírismét és a rajzot.

A III. osztályban végre az irány- és költészettan elemeit, az irodalomtörténetet, a fraktur (német), görög, szerb, héber és török írásjelek ismertetését és olvasását, a díszítő rajzot, a diszesebb munkák előállítását, a kéziratok kiszámítását, a szedés árának kiszámítását, a sajtótörvényt és ipartörvényt, az eljárást az üzletnyitásnál és a szedőgépek eddigi történetét és jelenlegi állását.

A gyorsírást és az idegen nyelvek tanulását, valamint a könyvvitelt e tantervből kihagytam, mert először is a költségeket akarom kimélni, másodsor pedig nem tudom, kifutja-e az időből, hogy e tantárgyak is fölvetessenek.

Mindenesetre igen fontos és szükséges tantárgyak ezek is, de ezek miatt a költség hiányában nem lehet kockáztatni a még nélkülözhetlenebb tantárgyakat.

Mi nem csinálhatjuk olyan nagyszabásúvá iskolánkat, mint a milyen a bécsi is, mert ahhoz, különösen kezdetben, nincsen erőnk.

Ezekben összeállítván a tantervet, most az a kérdés, miként lehetne a szakiskolát létesíteni?

Én azt hiszem, hogy a helyiség végett nem kellene sokat törni a fejünket, mert fölteszem, hogy a főváros hatósága készséggel átengedne e célra egy iskolahelyiséget.

Most még a tanárokról kell gondoskodnunk.

Kellene összesen négy tanár és pedig két szakember és egy tanár vagy tanító, a ki a magyar nyelvtant, számtant, fogalmazást, irány- és költészettan elemeit és az irodalomtörténetet tanítaná. A negyedik a rajztanár lenne.

Az egyik szakember tanítaná az I. és II. osztályt, a másik a III. osztályt. Szükség esetén ez utóbbi segítene a másíknak.

Lehetséges, hogy kezdetben a szakemberek ingyen is elvállalnák az oktatást, csak a tanárnak vagy

tanítónak kellene bizonyos tiszteletdíjat adnunk és a rajztanárnak, a mely kiadás legfeljebb ötszáz forintra rugna, a mihez tandíj fejében a főnökök és a miniszterium vagy a főváros is hozzájárulna s így az egy-letre magára abból nem sok teher hármozhatna. A főváros esetleg átadhatja az ipariskoláktól egy tanárt, a ki a megfelelő tantárgyakat tanítaná.

A tanidő akként lenne megállapítandó, a mint az most az ipariskoláknál van.

Hétfőn taníthatná a tanár az I. osztályt és a két szakember a II. és III-ikat, szerdán a tanár a II. osztályt, a szakemberek az I. és III-ikat, pénteken a tanár a III. osztályt s a szakemberek az I. és II-ikat. Vasárnap lenne a rajz.

Mind a három osztályt mindenesetre nem létesíthetnők egyszerre, mert az osztályokon csak fokozatosan lehetne keresztülmenni s így azokat csakis három éven át évről-évre lehetne életbeléptetni.

Átmeneti intézkedésképpen tehát ki kellene mondani, hogy a szakiskolába először olyan tanoncok vétetnek fel, a kiknek legalább még két tanévük van hátra, a többiek pedig az eddigi ipariskolába járnának.

E körülmény pénzügyi szempontból csak kedvező lenne a szakiskola alapítására, mert nem lévén szűkös a minden osztályt már az első évben életbeléptetni, a költség természetesen az első két évben a tanköltséget illetőleg kevesebb is lenne, noha valószínű, hogy az első évben az I. osztályt két részre kellene osztani a tanulók nagy száma miatt.

De egy osztály költsége még ez esetben is meg lenne takarítva.

A szakiskolához természetesen kellene egy szakkönyv is, melyben a tantervben foglalt tárgyak kellőleg le lennének írva és pedig olyan sorrendben, a mint az elő van írva, t. i. minden osztályé külön fejezetben.

Ez egy tankönyv azután elég lenne valamennyi osztályra s azt esetleg megszerezhetnék segédek is.

E tankönyv megírására az egyletnek kellene kifizetni egy, legalább 200 koronás pályázatot, a mi remélem meghozná a kellő eredményt. Igaz, hogy a pályadíj a munkához nem lenne éppen elég nagy, de akadnának kiválóbb szaktársaink közül, a kik abbéli buzgóságból, hogy egy szakiskolát végre-valahára létesíthessünk, készséggel hozzájárulnának fáradságukkal és tudásukkal.

Ha azonban az egylet ezt nem akarná tenni, megtehetné a Szakkör.

Hisz a szakkönyvek behoznák azt a költséget, a mit akár az egylet, akár a Szakkör reá fordítanának, mert a tanoncokon kívül úgyszólván minden valamire való nyomdász megszerezné azt magának.

Ezekben előadtam, hogy én miként vélem megalapíthatónak a szakiskolát, szóljanak hozzá a szaktársak és azok pedig, kiknek módjukban van ez ügyben valamit tenni, karolják fel ez ügyet erélyesen, hogy a nyomdásztársadalom műveltségi fokát és szakképzettségét minél magasabb fokra emelhessük.

A ki ezt megteszi, annak neve bizonyára aranybetűkkel fog beírni a magyar nyomdászat történelmének lapjain.

Furcsa is lenne, ha akkor, mikor már fodrász-, órás-, cipész- stb. szakiskolák vannak, mi nyomdászok lennénk olyan tehetetlenek, hogy egy szakiskolát ne bírnánk létesíteni, különösen, midőn legközelebb is olvashattuk, hogy az órás-szakiskola támogatására a főváros pénzügyi bizottsága 200 frtot szavazott meg.

Grócz Ernő.

Különféle szakdolgookról.

II.

Sok eszmecsere folyt már úgy a könyvszedésről, mint a különféle tipografiai szabályokról a szakkörökben s nem egy felvetett eszme hagyott maga után kétséget, mert a szétágazó vélemények nem találtak közös érintkező pontot. Ilyen a Schwarz szaktársunknak mult cikkünkben említett amaz érvelése is, a mely hibásnak és izléstelennek tart az oldal alján egy kezdősort, míg mások éppen ellenkezőleg: ezt tartják szebbnek és helyesebbnek, mint azt, hogy ennek elkerülése miatt vagy egy sorral rövidebb legyen az oldal, vagy pedig a kimenősorok közé oszszuk be a hiányzó sort.

Ha ez utóbbit fogadnánk el, úgy nem egyszer előállana az, hogy abban az esetben, a mikor egy oldalra csak egy kimenősor esne, ide teljes üres sort kellene beosztanunk, a mely esetben azután csúnya, szembeesztő ürességgel találánk magunkat szemben.

De mit csinálunk akkor, ha egy kimenősor se jön elő az oldalon s a kezdősor éppen az utolsónak esik? Ugy-e, hogy ekkor megint csak kénytelenek lennénk az oldalt egy sorral rövidebbre venni.

Különben is a kimenősorok közé való beosztás már azért se helyes, mert ez által az oldalak sorai nem vágnak egymásra, a mit azután még a símitóprésszel se lehet helyrehozni.

Tehát vegyük mindig a dolognak praktikus oldalát s fogadjuk el csak továbbra is szabályul azt, hogy az oldal aljára szabad kezdősornak esni. Sőt nem is szabad kimenősorral végződniök például oly cimboritékra jövő szedéseknek, a hol egyik oldal a másiknak folytatása, vagy pedig más privát munkáknál, mint például üzletemberek olyan körleveleinél, a melyek rendszeren két, három vagy négy oldalra terjednek. Mert bizony annak az üzletembernek hiába magyaráznók a technikai szépséget, ha az inkább — és igen helyesen — a nyomtatvány praktikusságára helyezi a fősúlyt s nem engedi meg, hogy az első oldal kimenősorral végződjék, mert tudja azt, hogy az ilyen körleveleknek az a sorsa, mikép az első oldal elolvasása után — mivel abban a hiedelemben van az olvasó, hogy az ott végződik — félredobják, holott még az aláírást se olvasták el.

És ezt majd minden kereskedő így kívánja, a kik bizony nagyon keveset törődnek a mi szabályainkkal.

Látjuk tehát, hogy a gyakorlat ellentmond a teoriának s mi azt állítjuk, hogy az oldal aljára eső kezdősor nem ütközik az esztétikába.

Schwarz szaktársunk multkor is említett cikkében az accidens-szedésről is értekezik s megiszivlelni való thémájának eszmemenete a következő:

Legió amaz eszközöknek száma, melyekkel a betűöntők az accidensziát szolgálják. El kell azonban ismerünk, hogy azok nem mind szépek és izlésesek is egyszerűs mind. Ez éppen olyan, mint a nőknél a kalap- vagy ruha-divat. Nagyon sok olyan forma válik a legújabb divatúvá, a melyre már csak a legöregebb emberek emlékeznek. Nem volnánk azonban igazságosak, ha azt állítanók, hogy az öntődék ma már ki nem elégítik a szabad irányban dolgozókat minden tekintetben s ne szolgálának a legmerészebb szökellésű és ingó-bingó díszítő darabokkal az accidens-szedésnek.

A legszebb, litografiaiilag előállított accidens-munkákat nemcsak hogy utánozhatjuk, hanem a *betűk* szebb formája által már felül is multuk a könyvnyomdai termékekkel.

A német betűöntők az utolsó két évtizedben kifogyhatatlanok voltak a nyomdatulajdonosoknak való és megrendelésre csábító körzetek, rézleániák, cifra és fantasztikus betűk és vignetták készítésében. Ebben a tekintetben csakugyan számoltak mindenféle izléssel.

Az anyagnak ily változatossága, még a kisebb üzletekben is, azt eredményezte, hogy az accidensziát tolták előtérbe, az összesség rovására; sokakat pedig annyira elvakított ez a nagy készlet, hogy egyre-másra alkalmazták a díszítő darabokat, még oda is, a hol éppen semmi keresni valójuk se lett volna.

Sokan azért, csak hogy »szép« munkát produkáljanak, az olvasónak minden tudományát igénybe veszik, hogy az a körzetek zürzavarában megtalálja a szöveg értelmét.

Hát szépnek szép lehet az ilyen munka, de praktikus soha.

Csinos körzetekkel és cikornyátlan betűkkel kell az olvasást megkönnyíteni, az olvashatlan vágású betűk, hajlított és össze-vissza állított sorok csak azt mutatják, hogy az illető nines tisztában a *nyomtatott betűk rendeltetésével* s az ilyenekkel mintegy figyelmetlenséget is tanusít az olvasóval szemben.

A lényegét, vagyis a szöveget elnyomni, összezsugorítani a díszítésért, éppen annyi, mint a lényegtelen helyezni a lényeges fölé. Az ilyen *művészkedés* mindig elítélést érdemel.

Ezekkel a ferdeségekkel az úgynevezett »szabad irány«-nál találkozunk, a mely ma győzedelmeskedik a régi iskola felett. Fájdalommal konstatáljuk ezt, a jó izlés rovására fennálló ferdeséget.

A ki nem bír elég szakképzettséggel, az maradjon meg az egyszerű mellett, mert nagyon helytelen felfogás az, hogy csak az szép, a mi cifra. Ezzel nem mondjuk azt, hogy kellő szakképzettséggel ne lehetne ilyen irányban is műbecsessel bírót produkálni.

Ez igaz, őszinte szavakat mondja *Schwarz* szaktársunk s csak ismétli azt, a mit már lapunk is nem egyszer mondott, hogy az accidens-szedés csak akkor lehet szép, ha ment minden felesleges sallangtól.

Különösen nálunk, Magyarországon kell nagy gondal lenni a körzetek összeállításánál s nem szabad akárhogy összekeverni a német, angol stb. motívumokat, mert akkor az ilyen alkotás *semmitmondó* nyomdai produktummá válik; hanem arra törekedjünk, hogy a díszítő darabok, egyáltalán maga a stíl harmoniáljon a szöveggel.

És ez nemcsak az úgynevezett merkantill-munkákra szól, hanem minden, az accidenszia körébe tartozó

produktumra. Mert nehéz azt meghatározni, hogy pl. egy cím mint cím, egy címlap mint ilyen, vagy egy eljegyzési, esketési kártya, meghívó stb. milyen kategóriába tartozik. Elég az hozzá, hogy minden szedés a kivételnél megkívánja a maga studiumát.

Régi szabály, hogy az accidens-szedésnél a legfőbb a könnyed felfogás és a betűfajoknak alkalmas összeállítása, ezzel a legegyszerűbb munkát is széppé lehet tenni; míg ellenkezőleg: tájékozatlansággal a legcizfrább dolog is értéktelen semmivé válik. A szedésnél főkéllék a — *gondolkodás*.

Még egypár megfigyelésre méltó megjegyzését iktatjuk ide *Schwarz* szaktársunknak, a melyet olvasóinknak különös mégszivlelésképpen ajánlunk:

A szedőt mindig az a törekvés hassa át, hogy csak jót alkosson, a mit a mintaszerű nyomtatványok szemlése által érhet el, a mely által csztétikai érzéke és ítéloképessége fejlődik s megszereti mindazt, a mi szép. Ha ez a törekvés vérünkbe megy át, úgy idővel könnyű lesz nekünk az, a mi addig kivihetetlennek, időtrabló, vagy nehéz dolognak látszott.

Sajnos, hogy a mostani fiatalabb nemzedéknél igen sokszor nélkülözzük azt az ambíciót, a mely a tökéletesre és jóra való törekvése irányul.

Az az ok s tegyük hozzá, gyakran felhozott ok, hogy a nem mindig méltányos díjazás az oka e közönyösségnek, egy céltudatos szakember előtt nem mentség, mert mégis csak szomorú volna, ha szakmánk ethikai oldalát mibe se vennők. Mi maradna akkor emberiségünk ből?! Édeskevés.

Reméljük, hogy ezek, a nemes gondolkozástól áthatott sorok nem adnak okot félreértésre, mert — nézetünk szerint — abból nem más, mint a jóakarát beszél.

—r—n.

Adatok

a hazai betűöntés történetéhez.

A betűmetszésnek és öntésnek hazánkban történt művelésére vonatkozólag nagyrészt még teljes homályban tévelygünk; és ezen nincs is mit csodálkozni, mert a betűöntés mestersége mégis mindig csak egy kiegészítő ágát képezte a könyvnyomtatásnak s a művelődéstörténetben kutatók előtt csupán a kész produktum, a könyv, képezett megemléstésre méltó tárgyat; annak körülményesebb előállítási módjával a legritkább esetekben törődött valaki.

Pedig Magyarhon a betűmetszés és öntés mezején is bír egynehány igen tekintélyes hírnévre szert tett egyéniséggel. Ilyen pl. *Tótfalusi Kis Miklós* európai hírnévű tudósunk, könyvnyomdász és betűmetszőnk; később, ugyancsak Erdélyben működött a Bécsben kiképzettetés nyert *Kapronczai Nyerges Ádám* nagytehetségű nyomdász és betűöntő, most pedig egy harmadik magyar betűöntő személye felől jutottam hiteles adatok birtokába, melyeket sietek a forráshoz hűen bemutatni.

Előbb azonban még egy-két, kezeim közt levő adatot közlök, melyek szintén a betűöntésnek hazánk-

ban történt terjedésére vonatkoznak. Tudjuk, hogy a mult században Kolozsváron és Debreczenen kívül Pozsonyban koncentráldott leginkább a literaturai élet; a pozsonyi nyomdászok igyekeztek produktumaik tisztasága és korrektsége által a legkényesebb igényeknek is megfelelni. E tekintetben nagyon mögötte maradtak az akkori pesti nyomtatványok. Erre nézve Petrik Géza munkájának IV. (pótlék) kötetében: »Magyarország Bibliographiája. 1712—1860.« két jellemző adatra akadunk. 1783-ban kiadja Weber Simon Péter nyomdájának betűjegyzékét 8-rét alakban »Specimen typorum neoceretae typographiae Simonis Petri Weber« cím alatt. 1785-ben pedig Zocher Antal betűöntő ugyancsak Pozsonyban közrebocsátja betűjegyzékét »Abdruck der sämtlichen Schriften bei Anton Zocher« címmel 4-rétben 28 lapon.

Erre a Zocher Antalra nézve még az a megjegyzésünk van, hogy Pesten 1810-ben ugyancsak egy Zocher Antal nevű egyén állított fel betűöntődét és így ama kérdés merül föl, hogy ez a pesti Zocher Antal azonos-e a pozsonyival, vagy pedig ennek valamely leszármazója vagy más rokona. Ez tehát még megfejtésre vár.

Némi homályos adat után ítélve *Kolozsvárt* az ev. ref. nyomda is birt meglehetősen berendezett betűöntődével. Pataky Sámuel nyomdai felügyelő jelentése szerint 1785. táján a nyomda személyzete következő egyénekből állott: »Viski István, faktor; *Bereg-szászi Péter betűkészítő és metsző*; Szilágyi János, Lengyel Márton, Demeter Mózes, Pál László, Udvari János, N. Kis Miklós, szedőlegények; Rochel Antal betűöntőlegény, Szabó György, Boda Pál, Nagy István, Csákvári inasok.« Itt tehát újra egy magyar betűmetszőre bukkanunk, míg a betűöntő, neve után ítélve, német ember lehetett.

Öntődével birtak abban az időben kisebb nyomdák is. Így a *nagykárolyi* grófi nyomda 1783. április 30-án fölvett inventáriumában találunk felsorolva: garmond cursiv és antiqua matriczokat, ugyanilyeneket cicero-nagyságra, valamint instrumentumokat garmond és petit konkordánczok öntésére stb.

A legtekintélyesebb betűöntőde azonban mindenesetre az Egyetemi nyomdáé volt *Budán*, mely köztudomás szerint az ország nyomdáinak nagy részét ellátta betűanyaggal. Hogy ez öntőde előállítási képességéről némi fogalmat nyerjünk, ide iktatjuk az Egyetemi nyomda száz év alatti működésének (1777-től, midőn ugyanis a nyomda áttételezett Budára, 1877-ig, Baloghy István összeállítására szerinti) adatait; kikerült ez idő alatt az Egyetemi nyomda sajtói alól összesen 2148 könyv, ezek között van: magyar nyelvű könyv 803, latin 484, német 283, szerb 282, zsidó 100, román 87, tót 46, ruthén 23, horvát 10, bolgár 9, vend 9, francia 4, görög 4, olasz 4.

Az Egyetemi nyomda 1824-ben kiadta két kötetben betűjegyzékét, mely változatossága és gazdagsága miatt szakemberek részéről ma is dicsértetik.* És ezzel elértünk cikkünk tulajdonképeni tárgyára, egy harmadik jeles magyar betűmetsző bemutatására,

bikfalvi Falka Sámuel személyében. Alábbiakban közöljük szó szerint életleírását, a mint arra Döbrentei Gábornak *Erdélyi Múzeum* című folyóirat 1816. évi V. füzetében akadtunk, hozzáfűzve ama megjegyzést, hogy e folyóirat azidétt tartalmasságánál fogva jelentékeny helyet foglalt el hazai időszaki irodalmunkban.

Az életleírás következőképp szól:

Bikfalvi FALKA SÁMUEL.

Terjesztésére Nemzetünk között a' szép művészség becsülésének 's felbuzdítása végett azon ifjaknak, kik magokban ahhoz természeti hajlandóságot éreznek, hogy a' Művészség' megtanulásában az akadályoktól mingyárt el ne ijedjenek, sőt inkább azokat bátran meggyőzni iparkodjanak, közlünk itten Bikfalvi Falka Sámuel felől, ki a' metszésre nézve a' Művészséget gyakorolni kezdette, némely ötlet ismertető tudósításokat. A' Szépért gyűladozó ifjú eltelik igyekezete' melegségével, 's az előtte járttnak pályáján menni vágyik, hogy azt, a' kinek híre az ő benne szunnyadó tüzet önmagával éreztetve, észrevétette, vagy elérje, vagy mindég feljebb, mindég nagyobb tökéletességre vágyván, még hátra-hagyva is tekinthesse.

De, előre megjegyezzük, hogy a' Betűmetszőt, mi Művésznec nem vesszük, 's még kérdés lehet, ha a' Képmetsző is az é? ámbár midőn John 's a' Mythosz képei metszője Stóber munkáit nézzük, annak megadására könnyen hajlunk. A' Művészséget itt inkább azért említjük, hogy alkalmatosságunk legyen ezen valamennyire oda általmenetelt engedő helyen, arról 's a' Művészlől is gondolatunk megmondanunk.

Bikfalvi Falka Sámuel Erdélyben született 1766-ban Maj. 4. Fogaras mező-városban. Eredetét nemes szüléktől vette, mit, nem mint érdemet említünk, mert a' talentumnak nincs szüksége a' nemes származástól való fényvételre. Atyja Háromszékről származott, Bikfalváról, hol, valamint Futásfalván is, elejének Falka Lőrincznek, Báthori Kristóf Erdélyi Fejedelem 1584-ben jószágoskát ajándékozott. Rákóczy György pedig 1636-ban nemességet adott neki. Atyja halála után, Anyja Ns. Korondi Kovács Boldisárhoz ment férjhez, 's lakni a' Székelyföldre Köpecz faluba; itt a' gyermek iskolában tanulni kezdett. Azután a' Sz. Udvarhelyi Ref. Kollegiumban folytatta a' tanulását a' Logikáig, 's tanultársát Kaller Bálintot nem tudta ugyan megelőzni, de még is második volt a' jelesebbek között. A' szép írásban azonban mindenütt elsőseget nyert. Később német nyelv tanulása végett Szebenbe ment, hol előbbi Tanítóját Szendrei Dávidot találta, ki akkor General-Májor Gróf Bethlen Pál fíjainak volt nevelőjek. Szendrei ajánlotta az ifjút Gróf Bethlen Pál Kir. Tábla Elölülőjének, úgymint az említett Urfiak Nagy-Atyjoknak, 's a' nevelés vezetőjének, 's a' jó indulatú tanulón segíteni kész Hazafi, megengedte, hogy unokájival együtt Falka is tanulhasson. E' jótéteménnyel őt esztendeig élt, 's az alatt Mathezist tanult, 's időközben rajzolni a' Szebeni rajziskolában Prof. Neuhauser Ferencztől, ki őtet sikeres szorgalmáért nagyon szerette. A' Török háborúi láрма miatt az Urfiak Kolozsvárra hozattak által, 's velek Falka is jött. Jó magaviseletéért becsületet nyervén, a' General-Májor a' Katona-Akadémiába akarta ajánlani, hogy ott tábori Földmérőnek készüljön, de ez, magának elegendő tehetsége, 's alkalmatosság nem lévén elmaradott. Az öreg Exc. Gróf tehát Udvari Tisztjének, vagy Cancellistájának akarta felvenni, mihez ismét Falkának kedve nem volt, annyival is inkább, mivel már most a' metszéshez is fogott, 's ebben 's a' rajzolásban leginkább gyönyörködött. Ezt, észre-véven benne néhai Szathmáry Mihály, Kolozsvári Prof. és néhai

* Magyar Nyomdászlat, 1888. évfolyam.

Doctor Pataky, Erdélynek nagy emberei, a' könyvnyomató műhely körül való metszésekre serkentették. Prof. Szathmáry maga irt Görög Demeternek akkor a' Hirmondó egyik elleljezhetetlen érdemű Írójának, 's felküldvén Falka rajzolásai, 's metszéseiből példákat, tőle, elésegítésében tanácsot kért. Prof. Szathmáry azután megkérte az ifjú dolgában az Erdélyi Ref. Fő Consistoriumat, 's innen esztendőnként 100 Rf. segítség rendeltetett; ezen kívül a Consistorium az Erdélyi Udvari Cancellariának ajánlotta, hogy a' jeles igyekezetű Ifjak' számára ottan egybe-tétetet fundatzióra ő is beléphessék. Ezen remény alatt Falka 22 esztendő korában Bécsbe felment 1791-ben, az Exc. Gróf Teleki Sámuel Kancellár Úrtól szeretettel fogadtatott, de a' fundatzióban üres hely nem lévén, várakoznia kellett. Azon időben élt Bécsben Bikfalvi Kóré 'Sigmond, Erdélyi Magyar Képiró, ki a' Bécsi Császári festő Akadémiában tanult. Ez Falkát az akkor leghíresebb Betűmetszőhez Mannsfeldhez vezette, de Mannsfeld, nem hogy a' metszés tanulása végett maga mellé vette volna, hanem még betűöntő inassának se fogadta-bé. Kóré tanácsára tehát a' Rajzoló Akadémiába kezdett járni, azt mondván az neki, hogy a' ki jól tud rajzolni, betűt is hamarabb fog szépen metszeni. Rajzolás tanulása mellett drágán fizetett egy a' Cs. K. pénzverő háznál lévő Metszőt, ki az aczélal bánást mutatta néki, majd e' mellett talált mestert a' betűöntés tanítására is. Az ifjú olly nagy igyekezettel volt, hogy 1795-ben a' Rajzoló Akademiánál az ékes rajzolásban első jutalmat nyert magyar betűjével. Az ő általa metszett betűkkel jött-ki a' Kancellár Ő Exc. M. Vásárhelyi könyvesháza katalogusa, úgy az ő görög betűjével jelent meg, Udvari Tanácsos B. Locella Xenofonja, mellyekben a betűk clég szépek. Ezen két rendbéli betűjét azon Könyvnyomató, kinek számára metszödtek, Mannsfeld' öntő műhelyébe vitte kiegyengetni, 's öntetni, 's úgy adta-ki azokat, mintha Párizsból hozatta volna. Mannsfeld a betűket valósággal Párizsiaknak hívén nagyon megdicsérte. Azonban a' munkák' kijövele után Falka elvitte Mannsfeldhez a' nyomtatásokat, 's megmutatta hogy a' dicsért betűk' metszője az, kit ő tanításba fel nem vett. Mannsfeld megszegyelte magát, 's ez időtől fogva az ifjút nagyon becsülte. Falka az elsőbb esztendőkhbe sok viszontagságokon ment keresztül, míg később nyomorúságai jóra fordultak, 's az Akademiánál lévő tanuló társai 's Professzorai megkülönböztetve tekintették.

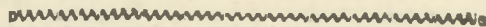
A Kancellár Ő Exc. közelebről megismervén az ifjú tehetségeit, ajánlotta a' Király Ő Felségének, ki az Erdélyi tartománybéli kasszából néki holnaponként 15 Rf. rendelt. E' kétféle segedelem terjedett 1798-ig, melly idő alatt annyira készítette magát a' Cs. K. Akademiánál, 's egyébütt a' rajzolásban, írásban, metszésben, hogy ő Felségétől a' Pesti Kir. Unverszítás Könyvnyomató műhelyéhez Metszőnek, 's az öntő-műhely gondviselőjének 800 Rf. fizetéssel, penziói tehetséggel, 's egyéb könnyebbségekkel kineveztetett, hol máig is hivatalát dicséretesen folytatja.

Bécsi tanulása utolsó esztendejében, Görög Demeter, utóbb a' Korona örökös nevelője, 's Udvari Tanácsos, Falkával egy stereotypvaló Párizsi kiadást, mely legelőbbszer akkor jött-ki, közlött. Három hét alatt ő is olly stereotypi táblát készített magától. Következett azután nem sokára, hogy Budára lejjőjön foglalatosága általvételére, 's ennekelőtte Ő Felségéhez egy eszedező írást nyújtott-bé, stereotypi találmányára nézve, privilegiumért, de azt az Ausztriai Igazgatószerk nem engedte-meg. Sőt hajba keveredett, a' Bécsi Politzia megcsalva gyanítván, mintha az ifjú, az akkori francia időkhben valami rosszban törné fejét megvizsgálta. Hanem, látván a' Politzia Előülője a' dolgot, azzal bocsátotta-el, hogy Falka Sámuel

ártatlan 's igyekezete 's magaviselete kétszeres becsületére van. Budán a stereotyp feltalálását nagyobb tökéletességre vivén, József, Nádor-Ispán első házassága' emlékezetére stereotypi táblát készített 's által adta. Később Károly Herczegnek' is ilyen táblával nyomtatott verseket nyújtott-bé, mellyre a' Herczeg ezt felelte: (mi magyarul tesszük ide) Örömmel vettem a' nekem megküldött stereotyp egy nyomásának próbáját; Becsülöm a' művészi buzgóságot, mellyel e' külföldi találmányt a' hazai földön tökéletesíteni igyekszik, 's nem kételkedem, hogy ezen szerencsésen tett próbáji által serkentetve, későbbi szorgalma is kívánóságainak meg ne felelne. Bécs. Oct. 3-dikán 1801.

Károly Herczeg.

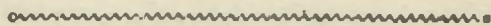
Ugyan ilyen stereotypi táblákkal a' Bécsi Napló-könyvbe van nyomtatva Sallustusból egy levél, de Bello Jugurthino Cap. I. A' Bécsi magyar Hirmondóban, magyarul egy erkölcsi mondas, mint a' Magyar Kurírban is. Ezek mind 1801-ben készültek, 's közülök a' Muzéum Kiadója is kapott egy typot, hogy a' Kolosvári Ref. Collegium Bibliothekájába emlékezetül általadja. Most előbb ide például benyomtatattja.

A' JÓ ERKÖLTS és az alázatos VIRTUS koronája és ékessége a' zöldellő Ifjuságnak. A' ki ezt a' koronát viseli; szolgálatot téfznek annak az esztendőkh.

A' vénséget nem ismérő; hanem a' maga ifjuságában szüntelen virágozó VIRTUS, zöldellővé téfzi az elszáradott vénséget; és megvidámítja a' nyomorúságoknak terhes napjait. A' ki az ő kebelében nyugoszik és az ő Barátságában él; szüntelen való ifjusága van annak. Ha elrepülnekis az ő esztendei; de nem lehet neki megvénülnie.

A' valóságos ifjui zöltség és vídamság; a' Szívnek belső örömeiben és tsendességében áll. Ezt pedig a' VIRTUS ajándékozza az ő kebelében nyugovó Barátjainak. Boldogságot és gyönyörüséget harmatoznak 's a' t.

Bikfalvi FALKA Sám. Erd. Magy. metz. 's egézf lapba (Stereotypus öntötte Budán 1800-ban.

Betűmetszésein kívül több mejjképeket is dolgozott, mint Status-Tanácos Izdenczy; Gróf Teleki László. Gen. Gróf Suwarow; a' hisztóriában nagy tudományú Cornides; az Erdélyi Történetíró Eder József képeiket, de itéletünk szerint Falkának főbb ereje inkább a' Betűmetszésben, mint mejjkép' metszésben mutatta magát, 's abbéli érdeme fenn fog maradni. Ezen két különböző nem, más meg más talentumot 's ügyességet kíván, 's olly nehéz lévén csak egyben is a' legelsőbbek közé tartozhatni, elég a' dicsőségre ez vagy ama nemben jeles lenni. A' természet csak

* Károly főherczeg, I. Napoleon jeles ellenfele a csatatéren.

igen egy fakra, vagy azzal közelebbi egybe-kötetésben állókra szokta ajándékozni a' maga teljes erejét, 's gondatlan megkívánás valamint a' tudóstól, úgy más talentumtól, hogy többekben is egyaránt fényljen. — Légy csak Egyben is Nagy — neved él.

Csinosan metszette Falka, A' Nemzeti Gyűjtemények új tárházának homlokfalát, csak a' tetőn álló Minerva' képe nagyon törpén van hagyva. Az ő általa metszett betűkkel verte-bé a' legszebb renddel, a' Pesti új Játékszín fundamentum kövébe fejrőn azon magyar és deák verseket, mellyeket a' nagy dicséretű Hazafi Kulcsár István irt, 's akkor a' Hazai tudósításokban közlött. Elég rendes, hogy az emlékirás a' fundamentum kövén magyar és deák nyelven vagyon, 's azonban Pesten, a' magyar törvénnyel élő városban a' Játékszín nem magyar. A' Sz. Gellérd hegyén álló új Csillagvizsgáló torony' első alapkövére tett írás betűjét is ő verte-bé, 's az épület' rajzolatját bémetszette. Ott áll most készen e' szép Intézet, a' lelket meglepő kilátású Sz. Gellérd hegye tetején, dicsőségére a' Hazának, 's mostani Nádor-Ispánunk idejének.

* * *

Idáig terjed az *Erdélyi Muzeumban* aláírás nélkül megjelent életrajz. A milyen érdekes ez magában véve, épp oly nagyfontosságú ránk nézve az abban foglalt újdonság, hogy Budán már 1800-ban stereotipáltak, mely eljárás azon időben még alig terjedt el Németországban és Ausztriában. Falka e szerint a Didot által javított eljárás, azaz a gipszszel való stereotipálást gyakorolta (a papír-stereotipia csak 1829-ben találtatott föl Genoux által) és bemutatott tiszta munkája ma is mintául szolgálhat tömöntő-déinknek. Helyén valónak találtuk itt ezen tény különösen kiemelni.

Ezek után csak amaz óhajnak adunk kifejezést: vajha sikerülne az Egyetemi nyomda régi könyveiben további részleteket megtudni e derék férfiú későbbi sorsáról, hogy meddig működött Budán és hogy mikor költözött el az élők sorából. Mindezt s sok más érdekes dolgokat az Egyetemi nyomda multja tekintetében, nagyon kívánatos volna napvilágra hozni.

Firtinger Károly.

A tanoncok neveléséről.

Sajátságos, hogy egy iparághoz sem adják a szülék gyermekeiket annyira telve szép reményekkel, mint a nyomdászathoz. A gyenge fiú 12 éves korában elhagyja az iskolát és a nyomdászpályára lép.

A nyomdatulajdonosok nagy része — különösen a kisebb nyomdák tulajdonosai — nem igen tekintik, tud-e a fiú rendesen olvasni, nem veszik figyelembe, hogy testi szervezete gyenge a nehéz munkához s hogy szellemi ereje a szakma elsajátításával megbirkózik-e, fel kell venni, — akármilyen zsenge legyen is — jó lesz szaladgálásra.

Ugy is történik. A fiú tanulóéveinek legnagyobb része a nyomdán kívül folyik le s ha aztán a szabadulás közeledik, a faktor úr számoló-szedő mellé adja, hadd tanuljon, ma-holnap fel kell szabadulnia.

Régi nóta ez, de mindig új marad. S ez mind szakmánk rovására megy.

Mert képes-e a fiú szakmánkat tökéletesen elsajátítani egy év alatt? Szakiskolánk nincs, a számoló-szedő pedig csak előnyére használja fel; felületesen foglalkozik vele, a mi a technikát illeti; csak szedést liferáljon, az a fő, nem törődik azzal, vajjon tisztességes munkát végzett-e . . .

Tapasztaltam, különösen itt a fővárosban, hogy a fiúk nem részesülnek rendszeres nevelésben.

A fiú ártatlan benne, hogy e pályára szánták őt szülei s ha már tőlük kell várunk, hogy szakmánk a jövőben is fejlődjék, miért ne tegyük azt, hogy tisztességes munkássá neveljük őket!

Igen, én a nevelési rendszerben látom a hibát. Tagadhatatlanul szükséges, hogy a fiút — bizonyos időig — szaladgálásra használják, — hadd csiszolódjék.

De ezen célra egy év nagyon elég. Ekkor aztán a nevelést kell megkezdeni. Legyen a fiú lassú munkájában, de biztos s észrevétlenül kell őt arra birni, hogy *fokról-fokra* haladjon. De a mi a fő, az érdeklődést kell benne fölkelteni szakmája iránt s ez úgy történhetik meg, ha mindent tárgyilagosan megmagyarázunk neki. El kell mondani, miért szükséges egyik sornak szélesebbnek lenni, az utána következő sornál, miért kell egy helyütt több térzót alkalmaznunk (hol a betű teste megkívánja), mint másutt stb. stb.

Alkalmat kell adni a fiúnak, hogy önerejéből alkothasson magának alakokat s ha elkészül munkájával, bírálat alá kell venni, mely bírálat inkább buzdító, mint kemény legyen.

A fiúval szemben *méltányosan szigorúnak* kell lenni. Sajnos, a fővárosban több nyomdát tudok, hol a fiúra ferde tekintet sem mer a szedő vetni.

Ha egy kissé szigorú hangan szól a fiúhoz, ez csaknem szemébe mondja: »máskép beszéljen velem!« s vakmerően néz farkasszemet tanító-mesterével.

Ennek azonban nem a fiú az oka, hanem a szedő, kire bizva van; a szedő gyengesége a fiúval szemben.

Nem mondom én, hogy barátságos tekintetre se méltassa, azt sem, hogy durván bánjon el vele, hanem azt a fonalat vegye fel, mely az öntudathoz, a lélekhöz vezet. A lélek mindennek legmeggyőzőbb forrása. A szedő ne álljon oda a fiúval társalogni, játszani, sem munkaközben, sem munkaidőn kívül, ne avassa különféle dolgokban bizalmasává, mert ez bátorságot kölcsönöz neki a rakoncátlan viselkedésre s tompítja a fiú munkakedvét, lelkesülését szakmája iránt, mert minek törje ő fejét azon, miként helyesebb valamely munkát elkészíteni, minek gondoljon ő arra, hogy haladjon pályáján, mikor tanító-mestere kedvesen eldiskurálgat vele vagy előtte mindenről, csak arról nem, a mi a szakmához tartozik.

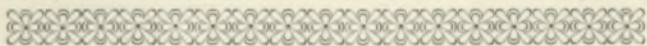
Az ily szedő bünt követ el, nemcsak azért, mert az éretlen fiúval oly dolgokat közöl, miket elég ideje van később megtudni, hanem mert megfosztja a fiút jövőjétől, melyhez tehetségénél fogva talán méltán fűzhették volna szülei a legszebb reményeket.

Nevelni kell a fiúkat, még pedig rendszeresen, hogy idővel igazi munkássá váljanak, kik szakmájukért

jelkesedni tudnak, akkor nem kell aggódni a magyar nyomdászat jövője iránt.

És ezt úgy érhetjük el, ha az alapot jól teszszük le, mert a fácskát, melynek gyümölcsét egykoron élvezni akarjuk, gondosan kell nevelni.

Káhn Sándor.

Oszmán-török irások

és a török nyomdászat rövid története, különös tekintettel a Magyarországon megjelent török nyomtatványokra.

(Folytatás.)

A zsidók Gutenberg találmányát Konstantinápolyban titokban még a török államnyomda felállításá után is gyakorolták, úgy 1737-ig, mely időkből még mindig találunk egyes héber nyelvű munkákat. Ezen munkákról itt elegendő, ha megemlítem őket, mivel mind héber nyelvű munka lévén, nem tartoznak szorosan tárgyunkhoz s így fölösleges őket czímeikkel együtt ismertetni. Azokat, a kik jobban érdeklődnek irántuk, Oppenheimer katalógusára utaljuk, a mely ritka munkának teljes címét kútforrásaink között pontosan följegyeztük.

A török nyomdászat ezen két első, t. i. a XV. és XVI. századában jelentékenyebb munkák, ma már rendkívüli ritkaságok, a zsidók halált megvető buzgóságának köszönhetőek, de az az utálat és megvetés, a mely őket e századokban mindenütt érte s a mely bizony legtöbbszörre lehetetlenné tette nekik a nyomdászat elemeinek tanulását is, — a török nyomdászat nagy kárára, Konstantinápolyban az igazhívő muzulmánok között, a kiknek pedig — nagy irodalmi fejlettségük miatt — szükségük lett volna a nyomdászatra, keleten Gutenberg találmányának gyors elterjedését. A XVI. század bár jóval több munkát képes fölmutatni, a melyek mind titokban készültek, a nyomdászat martirjaival gazdagította a történelmet, de azon politikai összeköttetések, melyekbe a nyugati államok, Francia-, Olaszország és Ausztria jutottak Törökországgal, mind nyugaton, mind pedig keleten előmozdították a nyomdászatnak ezen irányban való fejlődését, s már több kísérletről van tudomásunk, a mely nyilvánosságra törekedett és a mely a köz-kincset valóban azzá akarta tenni, a minek lennie kell. Sajnos azonban, hogy a kísérletezők nem bírtak kellő politikai körültekintéssel s nem tudtak számolni a mohamedán nem vallási érzelmeivel és fölfogásával. Ha török embert lehetett volna megnyerni az ügy számára s nem vallásos műveken dolgoztak volna folytonosan, hanem a török irodalomból, a történelmi vagy filologiai munkák közül meritettek volna anyagot a feldolgozásra, e század a török nyomdászat legfényesebb lapjait alkotná, miután a XVI. század eleje a török irodalom és történelem fénykora. A törvényhozó nagy Szulejmán szultán kora — félszázados uralkodása — mindörökké emlékezetes leend a török

történetében. E férfi kiváló egyéni tulajdonságait igyekezett nemzetébe is átültetni, s nagy, fárasztó munkájában öntudatosan haladt kitűzött célja felé. Dicsőséges hadjárataival emelte nemzetének hírét, gazdagságát és birtokait, kitűnő törvényei által enyhítette népének sanyarúságát és kiérdemelte »kanuni« törvényhozó melléknevét, nagyszerű monumentális építkezései által fölvirágoztatta birodalmának fővárosát, és miután szilárd meggyőződése volt, hogy népének jólétét csupán annak fölvilágosítása által érheti el legjobban, a tudományok és művészetek gondos ápolása és rendkívül nagy pártfogása által megteremtette ezek fénykorát.

Mint igazi nagy ember, nem szóval buzdított, hanem tettekkel járt mindenütt elől. Minden szónál fényesebben beszél a tett — volt az ő alapelve.

Tollal kezében harczolt Muhibbi (barátságos) néven a tudomány és költészet terén, karddal pedig a harcz mezéjén. E két fegyvert csak a halál ragadta ki kezéből.

Hogy korának irodalmi viszonyait vázolhassam, szükséges előbb magával a nagy szultán működésével megismerkednünk.

Szulejmán, e néven az első török uralkodó, sokkal nagyobb mérvben pártfogolta a tudományokat és költőket, mint azt a fentebbiekben vázolt elődei tették. Udvarában mindig voltak tudósok és költők, a kiknek tekintélyes évi fizetésért nem volt egyéb föladatuk, mint egy-két költeményt vagy más munkát írni, a melyért még, ha a szultán tetszését kinyerte, külön busás tiszteletdíj is járt. Az udvari költők és udvari történetírók, úgynevezett sahnamesdik, mindenüvé elkísérték Szulejmánt s ez utóbbiaknak különös feladatuk az volt, hogy versekbe szedjék a szultán viselt dolgait.

Az ilyen rímkovácsok oly nagy számmal voltak táborában, hogy egy-egy tettet egyszerre tizen-huszan is megénekelték. Ezekon kívül, kiket számba venni nem lehet, — csúszó-mászó hizelgésükért — voltak kitűnő férfiak, kik valódi történelmi beccsel bíró munkákat hagytak fenn az utókor számára, kiknek mi magyarok is nagy köszönettel tartozunk, mert tőlük tudjuk meg, általuk ismerjük meg hazánk akkori történetét. A költőket kiválóan szerette Szulejmán és az ő pártfogása alatt emelkedett a legmagasabb polczra Emri, Khiali, Lamii, Jahja, Fazli, Bakí, a költő-király, Ali Vazi, a Humajunname halhatatlan írója s a Leila és Medsnun történetének ékesszóló, remekbeszédű írója, a kitűnő tudós: Bagdadi Fuzuli.

E felsorolt nyolcz költőn kívül, kik a halhatatlanság babérkoszorúját kiérdemelték és a régibb török költészetnek még hosszú századokig fénylő fáklyái, még vagy ötszázan versenyeznek egymással kanuni szultán Szulejmán ötvenéves uralkodása alatt a költő hangzatos és dicső nevéért, de nincs több köztük egy tizedrésznél, a mely ki is érdemelte volna e nevet.

Maga Szulejmán Muhibbi néven irt dalokat egész haláláig s nem egyszer rögtönzött költeménnyel felelt az őt üdvözlő költőknek.

Költeményei egy divánba összegyűjtve, még ma is közkezen forognak a török népnek a költészetért lelkesedő hivei között. Furi költő *Akhlaki Szulejmani*.

Szulejmán szokásai című művében a legjobb költeményeit gyűjtötte egybe.

Szulejmán mint költő nem versenyez az uralkodóval s jóllehet költeményei nem kiváló becsűek, mégis Hammer szerint divánja emléke egy művelt lelkű, nemes gondolkodású férfinak.

Szulejmán példáját a birodalom többi előkelő emberei is követték, közöttük nemcsak hatalmas pártfogói voltak a tudományoknak, hanem sok kitűnő író is. E pártfogók közül elég ha megemlítem Szulejmán fiait: Szultán Mohammedet, Bajazid, Musztafa és Dsihangirt, nagyvezérei közül Lutfi és Ibrahim pasát, a ki maga is költő volt, továbbá az irni és olvasni nem tudó Szokollí Mohammed pasát, Iszken-der Cselebit és a Szigetvárnál elesett költő Semsz Ahmedit.

Szulejmán korában élt tudósok és költők közül fölemlítem röviden azokat, a kik e kornak legkitűnőbbjei és még ma is a török irodalom legkiválóbb alakjai.

Igy a történetírókat kell első sorban felsorolni, mint a kik bennünket magyarokat legjobban érdekelnék. Szulejmán minden hadjáratáról a helyszínén iratott kimerítő monografiákat, a melyeket jelenleg Thury József barátom, halasi tanár fordít le magyar nyelvre az akadémia megbízásából. Ilyen monografiák: *Gazevati Mohács*, a mohácsi győzelmes hadjárat *Kemal pasa zadétól*; *Gazevati Isztrogun ve Usztuni Belgrád*, az esztergomi és székesfehérvári győzelmes hadjárat *Szinan Csausztól*; továbbá Szigetvár bevétele, a melyről maga Szulejmán is naplót vezetett, *Fethname-i Szigetvár* Merakhitól. Figyelmet érdemel e korból még a török atyától és magyar anyától született, Pecsevi történetíró munkájának címe *Tarikh-i Pecsevi*, Pecsevi története; továbbá Szulejmán szultán története Ferditől: *Tarikh-i Szultan Szulejmán li Ferdi*.

A törvénytudósok közül első helyen áll *Tasköprüzade*, a tudományok tárgyainak enciklopediája, *Mevznat ul-Ulum li Tasköprüzade* munkájával.

A nyelvészek közül pedig még ma is hires és keresett munkákat irt Birgeli.

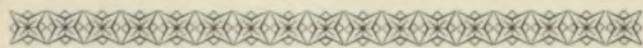
A *riszalei birgeli* kátét ma is nagyban keresik úgy a török, mint az európai tudósok.

A költők műveit és életrajzait *Szahi*, *Ahdi*, *Latifi*, *Aasik* és *Nazmi* gyűjtötték össze és irták meg, későbbben pedig a század végén *Kinalizade* és *Kafzade* irtak anthológiákat, a melyek ma a török irodalomtörténet megbecsülhetetlen kincsei.

Érdemesnek tartom e helyen teljes címét feljegyezni Aasik Cselebi munkájának, a mely ekként hangzik: *Teskeret es-suara ve mesair usz-szurefa fi kavaidi il küttabb min el fuzela*; magyarul: »A költők jegyzéke és a szépnek mintái a legjobb írók szokásainak szabályai szerint«.

Kardos Árpád.

(Folyt. köv.)

Hét színt nyomó körforgó-sajtó.

Lapunk egyik utolsó számában említettük, hogy a *Wörner* 7. és *Tarsa* jóhírű gépgyáranak könyvnyomdai gép-osztálya az *Országgyűlési Értesítő* könyvnyomda-részvénytársaság részére egy hét színen nyomó körforgó-sajtót épített. Csak

röviden regisztráltuk akkor a ténny; most azonban ismer-
tetjük a gép leírását, bemutatva »írásban és képen« az
egyedül álló gépóriást a szakközönségnek.

A gép, a melyről szólunk — büszkeséggel említhetjük —
teljesen magyar gyártmány. Nálunk tervezték azt, magyar
iparos készítette még az utolsó szögét is a gépnek, a
melynek készítésénél szem előtt kellett tartani a gép sok-
oldalú használhatóságát és azt, hogy nagy mennyiségben
készülhessen azon a finomabb nyomtatvány is, a mely iránt
a kereslet napról-napra nagyobb.

A gépet a szakközönség és az érdeklődők az *Ország-
gyűlési Értesítő* vármegye-ház-utczai ujonnan épített nyom-
dájában már legközelebb megtekinthetik. És hiszszük is, hogy
az új látványosságnak szaktársaink köréből sok lesz a nézője.

A *Wörner*-gyár szivességéből mutatjuk be mai számunk-
ban a gép ábrázolatát és csupán könnyebb megérthetős cél-
jából mondunk el egyet-mást a gép szerkezetéről.

A gép nyomó-szerkezete hét egyenlő arányú lemez-henger-
ből s egy nagy és három kisebb nyomó-hengerből áll. Ezek-
ből esik az első (külső) nyomás részére két lemez-henger
és egy egyenlő nagyságú közös nyomó-henger, a második
(belső) nyomás részére pedig öt lemez-henger. Közülök
háromnak közös nyomó-hengere van kétszeres átmérővel,
a másik kettőnek egy-egy hengere egyszeres átmérővel,
úgy, mint a lemez-hengernél. Az összes belső nyomású
hengerekre egy piszkot felfogó szalag van vezetve, mely
egyik orsóról a másikra csavarodik. Mindkét orsó úgy-
nevezett hajóba van helyezve, a melyből a papír-henger
fölváltva könnyűséggel kiguritható.

Valamennyi lemez-henger egyenkint is kikapcsolható a
hozzátartozó nyomó-hengertől és működésén kívül marad-
nak, ha egyik vagy másik működésére szükség nincs. Ujság-
nyomáskor az első (külső) és az utolsó (belső) henger
használandó és ez esetben a nyomó-szerkezettel összeköt-
tetésben levő gőz-nedvesítő készülék is használatba jön,
de ez utóbbit finomabb nyomáskor nem igen használják,
mert a papírost megtöri és egyenetlenné teszi.

A szerkezeten egészen új a kivágó-gép késtartójának a
szerkezete, mert ennél a külső henger-fedő elmaradt, miért
is a kések beállító-szerkezete nagyon könnyen hozzáférhető.
A késtartónak négy beállítható kése van, ezek közül 16,
8 és 4 oldalos nyomáskor csak két szemközt állót használ-
nak, míg 2 oldalos nyomáskor mind a négy kés használatba
jön. A legkisebb alaknál két külön szakító-hengert kell alkal-
mazni, melyeket el is lehet állítani. A 8 és 4 oldalos ívek
elválasztására szolgálnak a nagyobb tépő-hengerek, melyek
közül az alsó gyűjtő-henger egyúttal a 16 oldalos ívek
számára is használható. A vágó-szerkezetet elhagyva, a
papír-hengerről leválasztott ív egy állító-szerkezetbe jön,
melylyel vagy függélyesen lefelé, vagy vízszintes irányban
a hajtogató-szerkezetbe lehet juttatni a papírost.

A kirakó-szerkezet kettős és minden hengerfordulásra két
8 oldalos ívet helyez két asztalra, melyek kényelmes ma-
gasságban vannak elhelyezve. A hajtogató-szerkezet egy
tölcsérből, két hajtogató-dobból és egy ívtartó-kampóból áll.
Az első kereszt-hajtást a tölcsér eszközli, melylyel a két
körkésből álló vágó-szerkezetet van összekötetésben, mely
ismét tetszés szerint működésbe hozható vagy leállítható,
a szerint, a mint a lappeldány felvágva, vagy felvágatlanul
jelenik meg. A hosszahajtást a tölcsér alatt lévő hajtogató-
dob és egy második (a papír futásának tengelye irányában
fekvő) dob a harmadik hajtogatást végzi. A negyedik hajto-
gatást, mely csak a postára adandó példányoknál szükséges,
oly szerkezetű vágókés végzi, mely a henger kettős forgása
alkalmával előállítandó 8 és 4 oldalos példányokat fölváltva
vagy a 3-ik vagy a 4-ik hajtó-szerkezetnek adja át, mi által
a példányok felerésze 3-szor, másik fele pedig 4-szer lesz
összehajtvá.

Ezt a negyedik hajtogató-kést teljesen el lehet hagyni, úgy, hogy az összes lapok csak háromszor hajtathatnak össze. Valamennyi háromszor összehajtott példány keresztül fut egy csomagoló-szerkezeten, mely négy-négy példányt egymásra fektetve ad át a kirakó-szerkezetnek. Ha összehajtás nélküli példányok szükségeltetnek, az egész hajtogató-szerkezet leállítható.

A gép különböző nagyságú összehajthatatlan példányokat szállíthat, mindkét oldalán hét különböző színben nyomva. Finomabb nyomtatványokat nappal állíthatnak rajta elő és így a gépnek az éjjeli lapnyomáshoz való felhasználását mi sem akadályozza.

Ujságy nyomásnál a körforgó-gép szolgáltat: 16 oldalos példányokat minden hengerfordulatra egyet, mely 8 oldalos két ívből áll és egymásra van rakva, felvágva és 3—4-szer összehajtván; 8 oldalos példányokat kettőt minden hengerfordulatra, felvágva vagy felvágatlanul, tetszés szerint kétszer vagy háromszor, illetve háromszor vagy négyszer összehajtván; 4 oldalos példányokat félszélességű papírtekerescből kettőt minden hengerfordulatonál, felében kétszer és háromszor, vagy valamennyit kétszer hajtogtva; 2 oldalos példányokat félszélességű papírhengerből négyet minden hengerfordulatra.

A gép gyorsasága a nyomandó példányok minősége szerint 4—6—8 ezer fordulat közt váltakozik óránként.

* * *

Ezekben ismertettük hozzávetőleg a Wörner-gyár új körforgó-gépét. Hiszszük, hogy az ősz folyamán lesz alkalomunk esetleg testületileg az új gépet működésben megismerléni és akkor azok, a kik a leírásból a gép szerkezetét nem tudták teljesen megérteni, megismerhetik majd töviről-hegyire a legújabb és sokoldalú új papíros-faló gépet.

A Wörner-gyárnak pedig gratulálunk, hogy a külfölddel versenyezve, ilyen sikerült alkotással öregbítette a magyar nyomdászati gépipar jó hírnevét.

G. M.

CSARNOK.

A szedőgyerek.

Irta Ágai Adolf dr. (Porzó).

Felolvastatott a Szakkör 1894. évi május hó 6-iki havi ülésén.

Washington Irving, Béranger, Proudhon, Franklin szedő-fiúk voltak. Szeretném, ha az a kis fiú, a kit kéziratért nyakamra küld a faktor úr, szintén nagy férfivá lenne. Eletrajzában legalább rólam is volna szó, mint a legnagyobb autor úrról, kivel végzete összehozta.

Mert a mint van ember, a ki a pinczér láttára dühbe jő s annál mérgesebb, a frakkos ételhordó mentől alázatosabb, — azonképen van autor, kinek a szedőfiúcska láttán eszébe jut a gyalázatos korrekúra, melyről műve — s a sanyarú »tiszteletdíj«, melyről maga koldul. Ösztönszerűleg tiszteli benne a későbbi faktort, a ki telhetetlen, mint a négyes kirakású gyorssajtó s kérlelhetetlen, mint a megindult kerék.

Mennyivel boldogabb az a fiúcska, kit kedvező sorsa »weinpur«-nak visz valamely vendéglő ivójába. Ráadják a korát megelőző frakkot, maga komoly álló gallért köt s ünnepélyes fehér nyakravalót s olyan gyorsan szalad, mint a vízi bolha; tíz éves testének húsz éves kezében számtalan pohár fülét s üveg nyakát szoritván — a mi a t. cz. vendégeket nagyon mulattatja. Hálás tiszte a sörös és bor által nekividámult emberiséget szolgálni, míg gyerektársa,

a szedőfiúcska, fogatkozásokon át küzködik föl Gutenberg katonájává, hogy egy egész életen keresztül az ólom emanációit szívja tüdejébe s lába beledagadjon a folytonos állásba.

Mindig is jutalmazóbb az ivodalomhoz szegődni, mint az irodalomhoz.

De amoda nagy protekció kell, — ebbe meg az apa durván löki bele fiát.

A Pisti már 12 éves. Úgy veszik észre otthon, hogy sokat eszik. Ideje, hogy »keressen a konyhára« ő is.

A keze ugyan még tökéletlen, kicsit fog. Vastag mester-ségre nem alkalmas.

Szabóságba nem adják; az édes apja még sincs olyan mostoha, hogy a saját megpanaszolt mesterségére szorítsa. A vargaság meg derogál neki. Selyemfonál meg dratva, tű és ár — az ily összetévesztés ellen ágaskodik benne a kecskebak. Mert végre társadalmi különbségnek kell lenni a világon; nem lehetünk mindnyájan egyenlők. S a mint a derék apa így tűnődik magában, szeme a kétkrajezáros ujságra téved, melyet földön csúszkáló Benjámina gyömöszöl éppen a szájába. Gondolata támad. Ollóját megcsatogtatja; a padon, mintha forgó széken ülne, hátrapördül s hét gyermeke anyjának kijelenti, hogy Pistiből ujságy-nyomtató lesz. Ha a keze még hitvány, de kurta lába gyors. Három csztendeig futkos — azután élte fogytáig állhat és pihenhet.

Pistire ráadják az ünneplőjét s apja-ura viszi egyenesen a faktor elé.

Jókor jöttek. Szombaton. A faktor úr keresztül-kasul vonalozott árkus fölé hajlik éppen s egy megátalkodott számadási hibával birkózik.

Hadd vegye véré a sajtóhiba neki is, mely csak úgy hemzseg a kátrányos, olajos atmoszférában, mint légy a konyhán. Kapóra vitték elejébe Pistit. Kezével akkorát üt a terjedelmes papírra, hogy a tavalyi por az ideivel együtt fölkavarog s mint valami Jupiter tónánst, egy percze felhőbe borítja a félelmes férfiu.

A két tenyerét rányomván a rovatos ívre, az érkezettek felé fordul s rájuk mordul zordul:

— Mehhh? . . .

(Ez azt jelenti, hogy: mivel szolgálhatok?)

A szabó és apa megszonyolodott szívének legsötétebb redőiből előkaparván minden bátorságát, félénken döngi, hogy fiát a könyvnyomtatás mesterségére szánta, tessék megvizsgálni.

— Mahhh? . . . (A faktor t. i. azt kérdezi: tud-e a fiú olvasni, írni?)

— Tökéletesen tud.

Gutenberg hetmánya a gyerek elé odavág egy írott lapot. Pisti belenéz. Tudós manuscriptum. A kezdőbetűjén sem tud túlmenni.

— Szamar vagy! — harsog rá a faktor. S a fiúcska elhiszi; de még az apja is.

Pedig kéziratot olvasni még az okos ember sem tud mindig. Az külön tudomány. A dispozíción kívül ítélet is szükséges hozzá. Dispozíció: a kimagyarázhatatlanul egymásba fonódott betűfokokat kioldani; ítélet meg — ha végkép kifejezhetetlen a gócz, az egyes szavakat áthidalni. De sokszor az értelmi magasság nem jut odáig, a hová a gyakorlat szedő. S van oly kézirat, — docti male pingunt — melyet maga a tudós szerző is csak a derék tipografus közbenjárásával tud kisillabizálni.

Példa rá a jó Dini bácsi; a magyar szedők sorában csak egyetlen egy van, a ki bir a kéziratával, a miért a szedők dékánjuknak is akarják megválasztani a nevezetes kollegát. Az aztán ákom-bákom! Apróra tördelt köszénderabok egymás mellett, azzal a különbséggel, hogy nem fúhatja el a szél, sőt megátalkodottan ott ragadnak.

Nem kevésbé nevezetes grafus az Úr színe előtt az *U. Lloyd* volt szerkesztője, igen tisztelt barátom, Waldstein Pál úr, ki a kézirat előállításában sokat vél tenni, midőn tolla hegyéről a tintát az előtte fekvő papírba törli.

— Szamár vagy! — ismétli a faktor úr, a mi az apát végkép megnyugtatja. — Belőled nem válik semmi sem... Itt maradhatsz.

Szamár volta mellett is ott fogják, mert alig van nap, hogy a neofiták sorait ne ritkítaná a fegyelem, ha fegyelennek mondható azon bánásmód, melyben a gyerek főlebbvalójától részesül.

És főlebbvalója neki mindenki: a direktor, korrektor, expeditor, a faktor, redaktor, kompaktor; a masiniszta, stereotypista, úgy ám, kis Pista! És ezek az urak inkább a kezökkel szeretnek magyarázni: így kényelmesebb!

Távoztában az apa meghúzza fia üstökét, hogy eszén járjon. Mikor a gyerek visszajő, az ajtót illedelmesen behúzza maga után, a miért a faktor úr fültövön legyinti. Mert mikor meleg jár, az ajtó nyitva maradjon!

Az első ütés keresztségén átesett.

— Ismered Porzó urat?

A fiú tagadólag rázza a fejét.

(A neveletlen! S én még Proudhont jövendöltem belőle.)

— Tudod a Három bagoly-utcát?

(Már csak ezt a nevet kell viselnie, mig »Porzó-utca« nem lesz.)

— A bagoly-utcát, kölyök!

A fiú megint rázza a fejét. (A bagoly!)

Nem tudja.

— *Tehát* fogjad ezt. Ez a revízió. Vidd el oda s várj.

Ezzel kezébe nyomják a csomagot s kilöditják az ajtón. Utána kiállnak:

— Ha *flóra* múlva vissza nem kerültél, megtanítalak a strassburgi Miatyánkra.

Mikor a fiú az utcán van, az egymásra következett új tapasztalatok miatt elkábult agyából foszladozni kezd a köd. Megint a 12 éves gyerekké lesz, a ki reggel volt.

Szemben házat építenek. A mélyre ásott alapból földet húznak föl a lovak.

A furmányos nagyokat ordít s ostorának boldog végével biztatja igáisait. Hátral a megszakadásig tolja hat napszámos a szekeret. Hasztalan. Még két lovat kell a kettő elé ragasztani. Hű, hű, hű! A közönség egymás hátán állva nézi a keserves munkát. Pista legelől. Ő is segít ordítani. Végre útba zökken a terhes jármű. Pistának része volt benne s elégedetten távozik.

Egy gazdátlan kutya: jó volna meghajigálni. Fölkap egy tégladarabot. Akad egy műkedvelő gyerekpajtása, ki a szorongó kutya elé szegül, hogy el ne inalhasson. A kő röpül. Az eb vonít és egy hihetetlen szökéssel átugrik a másik fiún, ki a Pista vadásztársául kötötte magát. A kő ennek lábát éri. Neki ugrik Pistának és hátba üti, ez meg más fegyver hiányában, pofon vágja — a revízióval. Még pedig oly keményen, hogy a lapok szerte röpködnek a levegőben. A kutya ezalatt — *more consulto* — fölborította a sarki kofát, kinek garabójából szerte gurul a cseresznye, meggy s apró körte.

Pista segedelmet színl s megvámolja a szigetségi asszonyt.

Végre a Három bagoly-utcába téved. Egy mókusos taliánt kísért el a sétányig, a honnan egy kókuszos müzümán csábitotta el a szent Erzsébet-templomig. Itt egy utcaszögleten három baglyot lát fölpingálva s ez eszébe juttatja, hogy a harczkivívott revíziót elvigye Porzó úrnak.

— Végre, te lurkó! Mióta várlak! Hoczi hamar azt a reví... szent Lukács! Mit műveltél ezekkel az írásokkal, te süvölvény!

A mire Pista egész nyugodtan azzal felel, hogy a nagy óvatosságtól gyűrődtek úgy össze.

— Hiszen te új fiú vagy!?

— Igenis, ma jöttem!

— No ülj le amoda hátra s várj.

S mialatt az autor úr kigyomlálja cikkéből a sajtóhíbat, Pista legyet fogdos, körme közé fogja, a szárnyát kitepi, aztán meg a lábát.

— Ne motozz ott, hé! Hagyd békén a legeyimet!

S az autor úr tovább munkálkodik. Elmélyedéséből rhytmikus zaj veri fel. Pista elaludt.

— Talpra magyar! — A fücska fölriad.

— Itt a revízió, de most már hónod alá szedd a lábad!

Pista eltűnik. A munka sürgetős. A szerző nem bízik az új fiúban. Utána siet. A bécsi-utcában megreked. Katonák jönnek szembe vele, vig zenezóval s a tambour-major előtt — Pista! Ráismerek s elpirul.

— Katona vagy te, vagy szedő-inas? Megállj ágravaló! Megmondalak a faktor úrnak.

De a faktor úr be sem várva az árulkodást, a saját emberségéből puhította már a fücskát, mire az autor a nyomdába ért.

Vagy egy hónapig ez a dolga Pistának. Fölváltva sört, bort, kenyeret, szivart hord a szedő uraknak s revíziót az autor uraknak.

A miért kap hetenkint 50 krt.

Ezzel »keres a konyhára«.

Aztán befogják az ólom-hamba s beártják a százfőkos láda titkába.

A mit onnan kikapar, az veszedelme minden korrektor-nak. Nincs a szedésében egy igaz betű sem, de annál több »temetés«, »zabgyerek«, »lakodalom«, fölfordított »írás«, »kengyelfutás« — egész csodabogár-gyűjteménye egy tanulatlan tanonc kapkodásainak.

Közben a külseje is változatosan ment át. Csupasz gyerekarczban fekete szakáll és bajusz díszeleg, a mi kenderszőke hajával mulatságos ellentétben van. Kötényül a nagy reggeli lap fityeg hasán, mely minden lépten zörög, mint hólyagban a borsó. Lába ablakos papucsban lakik, melyben nappal és éjjel nyargal föl-alá a lépcsőn, az »utczából« a javítóhoz, a javítótól a szerkesztőségi irodába, a hol az instrukcióhoz képest úgy elrimánkodik egy kis kéziratért, hogy szinte megesik rajta az ujságíró urak szíve, kiknek gyöngéjük van a szegény fücska iránt.

Nem tudok iparágat a könyvnyomtatáson kívül, mely *gyermekel* szoritana éjszakai munkára. Ha már maga a kenyérkeresésben izzadó gyermek mélyen sérti az emberbarátot: az éjjel dolgozó kis fiúk és lányok méltán gondolkodóba ejthetik az iránt, a munkafejlesztés szép tanát nem hazudtolja-e meg azon korai nyűg, melyet e kiforratlan teremtesek nyakába akaszt a szükség. Főleg éjjel ernyesztő a munka.

A kis papirhajtók s kicsi szedők a légszesz, gőz s a sok ember együttlétének forró és izgató áramlatában töltik el az éjszakát. A lopott álomból riasztja fel őket az éjféli harangszó, hogy fölváltsák azokat, a kik éjfélig voltak sorosak. S most ezek fázva, törődött karral, gémberedett derékkal mennek ki a hűs, télen a fagyos szürkületbe s mielőtt a messze városrészben elérnék a hajlékot, a virrasztó csapszék magába csábitja őket, mert otthon az álmában megzavart apa ügyis összeszidná a »csavargókat«.

Pista mindamellét beletörődik a betűszedés mesterségébe, sőt néhány »cicero«-val meg is nőtt. Maholnap »nyomdász« lesz. A sok papirszeletből, a mi tartóján eléje került, töredékes ismereteket szerzett. Elméje csodálatos öltözetben jár, melyet selyem-, daróc-, gyolcs- és bársony-foltokból varrogatott össze magának.

Jobbára azonban a tenákulmáról szertepattanó szikra belefűl a vak napszámba. Ha van a fiúban gyúanyag: lobbot vet s Washington, Béranger, Proudhon vagy Franklin válik belőle.

GYOMÁN.

KNER IZIDOR

KÖZSÉGI
kész nyomtatványok
nagy raktára

Telefon összeköttetés
Békésmegye
székes intézetivel
és hivatalaival

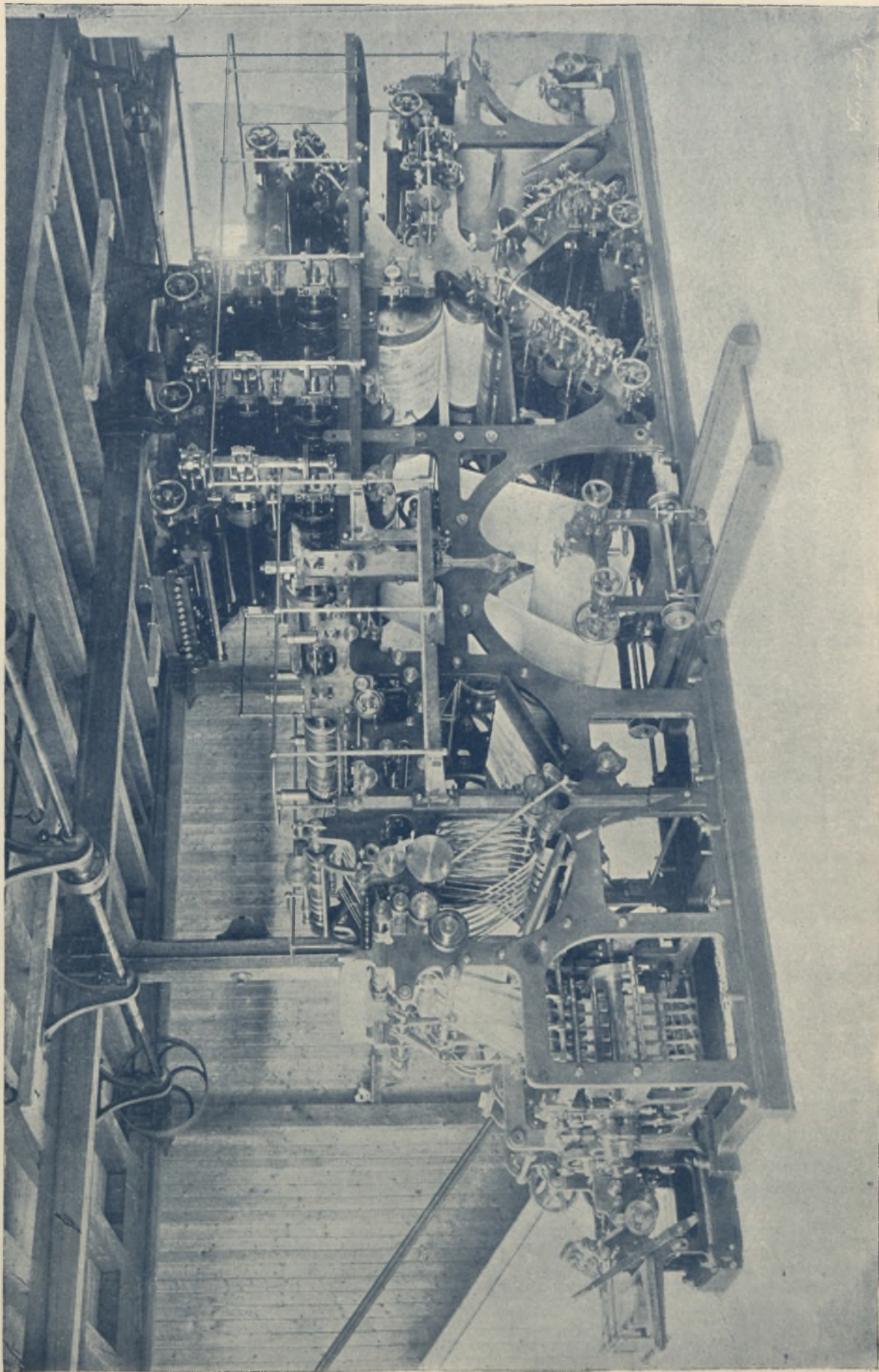
Több kiállításon
kitüntetve.

Gyoma, 189

hó

MELLÉKLET

a „Grafikai Szemle“ 1894-iki 9-ik számához.

Hét színnel nyomó nagy körforgó sajtó.

Készítette: Wörner J. és társa budapesti gépgyára.

VEGYESEK.

Mellékleteink. *Kner Izidor*, gyomai nyomdatulajdonos úr neve nem idegen a szakkörökben s a kik ismerik őt, ambíciózus embernek tudják. Különben ezt legjobban dokumentálja mai első mellékletünk, a mely nyomdájának egy öt színben nyomott levélfejét mutatja. A nyomást *Kner* úr tanítványa, *Puskás János*, ez év április havában felszabadult fiatal gépmester végezte, *Herman István* szedéséről. Ha van is — mint bármiben — némi csekély hiba a szedésben, az bizonyára nem von le semmit *Kner* úr nyomdája jó hirnevéből; mert ezúttal is újabb bizonyítékot szolgáltat arról, hogy kevésből is lehet csinosat és jót alkotni. — *Második* mellékletünkön egy lényaszedést mutatunk be, melyet *Mahr Ferencz*, a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság szedője készített szabad idejében. A sok fáradságot és türelmet igénylő alkotás magamagát dicséri. — A *harmadik* melléklet a *Wörner-féle* gyár által az Országgyűlési Értesítő nyomdája részére szállított nagyszerű, színnyomású körforgó-gépnek rajza, melynek körülményes leírását különben ugyancsak mai számunkban találják meg t. olvasóink.

Hangjegyszédési tanfolyam. Mai számunk hivatalos részére különösen is felhívjuk tagjaink figyelmét, a mennyiben itt teszszük közzé a választmány határozatából október 14-én megnyitandó kottaszédési tanfolyamra való jelentkezési felhívást. A tanfolyam vezetője *Gottesz Gyula* úr lesz, a ki a kottaszédésnek úgy gyakorlatilag, mint elméletileg is kitűnő ismerője; az előadások pedig a *Pesti könyvnyomda-részvénytársaság* szedő-termében fognak megtartatni, mely helyiséget és az előadásokhoz szükséges hangjegyananyagot szakkörünk nagylelkű pártfogója: lovag *Falk Zs.* királyi tanácsos úr szíves készséggel engedte át használatra.

Új lapok. *Politikai Hetiszemle* czim alatt e hó 16-tól kezdve *Székely S.* szerkesztésében egy új, politikai irányú heti lap jelenik meg; szeptember 30-tól pedig *Kakas Márton* czimmel *Sipulusz* (Rákosi Viktor) indít egy, vasárnaponként megjelenő humorisztikus lapot. Mindkét ujságot a Budapesti Hirlap nyomdája adja ki. Ugyancsak ebben a nyomdában három divatlap (*Divatúság*, *Patyolat*, *Gyermekdivat*) fog megjelenni október 1-től kezdve, minden hó 1-én és 15-én.

Tótfalusi Kis Miklós, a híres magyar nyomdász, betűmetsző és író elhanyagolt sírját a kolozsvári temetőben az ottani nyomdászok *Gyalui Farkas* indítványára 1892-ben gondozás alá vették s ugyanaz év márczius havában, mint annak idején mi is közöltük, emlékünnepelet rendeztek a nagy előd sírjánál; azóta azonban nem is történt aztán semmi, pedig annak idején szívesen ajánlottuk föl a kolozsvári szaktársaknak folyóiratunk hasábjait, hogy az emelendő síremlékre országos propagandát csináljunk szakmánk művelői s a nyomdászattal közeli viszonyban álló vagy ez iránt érdeklődő honpolgárok között. Most újabban *Ruzicska Gyula* vette kezébe az ügyet s akként vél tőkét beszerezni, hogy megíratta dr. *Csernátomi Gyula* tanfelügyelővel Tótfalusi életrajzát s azt füzet-alakban kiadva, 15 kr-ával árusítja el a nemes czél javára. 5000 példányt eladva, így 750 frt bevételhez jutna, a melyből a nyomtatási költségeket leszámítva, fedezni lehetne egy, a nagy férfit érdemeihez képest vajmi szerény — nem pedig, mint a kiadó mondja, díszes — síremlék költségeit. A vonzó modorban megírt életrajz csinosan van kiállítva s minthogy illik, hogy e hírneves elődünknek minden jóra való nyomdász ismerje életrajzát, hiszszük, hogy a kiadó terve sikerül s pályatársaink sietni fognak e füzetkét megszerezni annyal is inkább, minthogy e kis áldozattal hozzájárulunk az emlékkö felállítási költségeihez is. Mint halljuk, a Szakkör elnöksége, esetleg választmánya indítványt terjeszt e tárgyban az októberi havi ülés elé.

Beküldött nyomtatványok. A *Székelyudvarhelyi Becseknyomdából* ismét néhány figyelemreméltó nyomtatvány-mintát kaptunk megbírálás végett. Az utolsó alkalommal beküldött nyomtatvány-mintákról már konstatáltuk, hogy csinos munkák, törekvő a szedőjük s hogy nyomójuk sok gondot fordít a nyomásra. A most beküldött mintákon látjuk ismét a jó felé való törekvést s örülünk, hogy az utolsó alkalommal adott jó tanácsokat hasznára fordította a szedő. — A nyomda számlája pl. egyszerű, csinos munka; hibája az, hogy az angol jellegű betű össze van keverve a francia jellegű mediaevellel a *Székely-Udvarhely* szóban. S miután e két szó és a nyomdász-czímer késsel van nyomva, lehetett volna a számla vízszintes vonalait is e színnel nyomni a bizonytalan színű halványzöld helyett; aztán nem okvetlen szükséges a görbítés az ilyen munkákon, mert pl. e helyütt éppen nem sikerült (Alapítva 1869.). A kifutók összeillesztésére nagyobb gondot kell fordítani. A nyomda levélfejen a baloldalt elhelyezett lécz és kör alapnyomata nagyon »hangos«. Szolidabb színekkel sokkal jobb hatást tett volna; az alapnyomás hézagos. — A főgimnázium értesítőjének borítéka és a *Riemer-féle* levélfej a czímbeütő rendszer nélküli konglomerátuma. A levélfejen a körben levő német szöveg nagyon kezdetleges. Mért van itt a hatodik sor félig ritkítva? — A főispáni rigmusokat egy fokkal kisebb betűből kellett volna szedni s ezzel a rossz beosztáson is lehetett volna segíteni. A körzet itt jó. Az árvamegyei himzések plakátján is csak a körzet csinos, a belseje azonban túlságosan üres s így a körzet is sokat veszít. E munkák szedőjétől jobb dolgokat is várunk. — *Szeghalomról* az ifj. *Kiss Ferencztől* átvett *Kovács Antal-féle* nyomdából is vettünk egy nyomda-átvételt tudató körlevelet és egy csinos, modern betűkkel szedett czékgártyát. Ez utóbbiból látjuk, hogy a nyomda szép anyaga alkalmat adhat a szedőnek arra, hogy szép dolgokat produkáljon; de meg a nyomó is, ha érti a dolgát, csinos munkát végezhet.

Tűz a Franklin-társulat nyomdájában. Hétfőn reggel virradóra nagy tűzvész pusztított a Franklin-társulat egyetem-utcai nyomdájában, a melynek majdnem áldozatul esett az egész nagy nyomdai telep. Magunk győződünk meg a tűz színhelyén a pusztításról s láttuk, minő rengeteg kárt tett a fékezhetlen elem a nyomda egy részében, melynek üzeme egy időre részben szünetel. A tűz a földszinten ütött ki a formazáró-terem mellett, innét a papír-raktárba kapott, a hol a *Jókai-díszkiadás* részére mintegy 150 bál finom papiros volt felhalmozva, előkészítve a nyomásra; ez a papiros teljesen elégett és hasznavehetetlenné lett. A tűz bekapott a gépterembe is, úgyanyira, hogy — két gép kivételével — az összes gépek hasznavehetetlenekké lettek a bennük levő szedéssel együtt, mely a szó szoros értelmében elolvadt a gépek egyes részeivel együtt, elégett továbbá az egész transzmisszió és a nagy légszesz-óra is. Itt a tűz bekapott a felhúzó-gépbe és terjedt föl az első és második emeletre, előbbi helyen elolvasztva a *Jókai* nemzeti díszkiadás nyomásra kész 120 ív szedését, valamint 12 ív algebra-szedést, mely a most megnyitott iskola-évre készült, ezenkívül még vagy 30—40 nyomásra kész formát, úgy, hogy az elolvadt és teljesen használatlan formák száma körülbelül 180 ív. Az első emeletről tovább terjedt a tűz a második emeletre, a hol a házi öntőde felét, a benne levő öt komplett öntőgéppel és az öntőde készletével teljesen fölemésztette, ezenkívül leégett a személyzet ruhatári helyisége is. A második emeleten levő és mintegy 60.000 darab cliché magába foglaló cliché-raktárt megmentették a tűzoltók és szerencsére, mert ha ezt is megkapja a tűz, az egész épület menthetlenül elvész. Ezenkívül jelentékeny kár esett az üzletvezetőségi irodában, a hol az üzleti irományok nagy része elpusztult. A szedő-

termekben nem esett semmi baj s ott már folyik is a munka, a teljes üzem pedig még e hóban reménylik fölvehetni. A társulat hozzávetőlegesen kára 70—80.000 forint, mely azonban megtérül a biztosító-intézetek révén. Az elpusztult részek újjáépítésén már is dolgoznak a kőművesek s így a munka bizonyára rövid idő múlva ismét megkezdődhetik.

A Berger & Wirth lipcei festékgyártól egy, Angerer és Göschl által készített autotipiáról nyomott festékmintákat kaptunk. E minták csak azt bizonyítják, hogy illusztrációkat ma már nemcsak feketén, de bármely színváltozatban is elő lehet állítani. Sőt egyik-másik színárnyalatban még jobban kidomborodik a rajz plasztikája, mint a fekete nyomásban. A tizenegy minta közt alig van egy-kettő, a mely alább állana a feketén nyomott illusztrációknál. Másik előnye e festékeknek az, hogy az egyes színváltozatok, mellékárnyalatok már teljesen készen kaphatók a gyárban s nem kell a gépmesternek festékkeveréssel — sokszor sikertelenül — bajlódnia.

Hasznavehető géptisztító szert nyerünk 15 rész terpentín-olaj, 25 rész stearin-olaj és 25 rész finom minőségű csontliszt összekeverésével. Ezen keverékhez adunk annyi spirituszt, hogy az híg folyóssá váljon és eczettel mázolásuk be vele a tisztítandó tárgyakat és géprészeket. Az alkoholt elpárolgása után a mázt újabb keverékkel, mely 45 rész csontliszt és 27 rész égetett vaslevegéből áll, dörzsöljük meg. A tisztított részek ezen eljárás után tiszta és fénylő külsőt nyernek.

A fametszés művészetének jelen sanyarú helyzete szóba került nemrégben Londonban az International Society of Wood-Engravers évi közgyűlésén. A fametszés terén autoritásnak tekinthető Herkomer Hubert tanár szavai szerint, ma nemcsak ezen művészet léte forog kérdésben, hanem a fametszőknek a sorsa is a legkomolyabban van veszélyeztetve. Pedig a művelt világ mily sokat köszönhet a fametszésnek, mert alkotásai szerteszét mindenütt hódítanak, úgy a legszegényebb kunyhóban, mint a fejedelmek fényes köreiben. És mennyi hálával tartoznak a művészek képeik eme közvetítőjének? Mindenesetre annyival, mint a zeneszerzők és drámaírók a magukéinak. Azon átváltozást, mely jelenleg az illusztrálási eljárásban folyamatban van, midőn az edzés a fametszést leszorítja, Herkomer tanár nem tartja egészséges természetűnek és a nagyközönség kárhuzatos ámitásának nyilvánítja. Az új előállítási módszerek könnyűsége az illusztrációk túltermelését fogja eredményezni, miáltal azok viszont műbecsben veszítenek. Botorság azt állítani, hogy a horganytetés a valódi műalkotások nivójára emelhető. A jó fametszet közvetítő az alkotó és sokszorosító művész közt; semmiféle mechanikai eljárás nem helyettesítheti az élő művészt. Az örületes hajsza modern életünknek pestise, mert lehetetlenné teszi a szükséges nyugodtságot, mely a valódi műalkotások megteremtésére első sorban szükséges. Eddig a londoni fametszők panasza. Mi azt tartjuk, hogy az új eljárások alkotta helyzet nem oly sötét a közművelődésre nézve, a mint itt festve van.

Nyomdák a tengeren. Amerikában nem megy már újdonságszámba, hogy vasutvonatokon és nagy gőzhajókon nyomdákat találunk működésben; tudjuk, hogy Edison, a nagyhírű elektromos, pályája kezdetén a pacific-vaspálya egy waggonjában nyomdával bírt, melyben a nyolcz napig tartó utazás alatt hirlapokat állított elő, minden nap újat és az utasok között elárusította. Most a Brémából és Hamburgból kiinduló nagy személyszállító hajók is berendeztek ily apró nyomdákkal, melyek az utazó közönséget ellátják a napi étlappal, zene-programmokkal, vizitkártyákkal s más ily apró nyomtatványokkal; végül előállítanak rövid leírásokat az utazás lefolyásáról, mely útleírásokat

azután az óceánon túl kiszálló utasok között eladogatják. A nyomdai munkák elvégzésére (taposó-sajtó mellett) rendszeren egy személy elegendő, az illető fizetése a New-Yorkba való utazásért és onnan vissza, tehát körülbelül 25 napi munkáért, 80 márka és teljes ellátás. (J. f. B.)

Egy nyomda elpusztítása. Athen városában történt az a hallatlan eset, hogy a katonaság, tisztjei vezénylete alatt, megrohanta szept. hó 1-én az Akropolisz című lap szerkesztőségi és nyomdahelyiségét és elpusztított a kétemletes épületben minden mozgatható butort és berendezést, annyira, hogy a nyomda teljesen hasznavehetetlenné vált; és mindezt csak azért tették, mert a tisztikar sértve érezte magát a lap megrovó cikkei által. A megejtett kár 200.000 drachmára becsültetik. Személyekben nem történt sérülés. A kormány elhatározta, hogy ezt a vandalizmust a bünszerzőkön példásan fogja megtorolni.

Ausztráliában nagy munkapángás állott be a nyomdai iparban, mely különösen a városokban érezteti súlyát. Sydney városában a Daily Telegraf lapnál 40 szedőnek felmondtak és helyettük hat Linotype-szedőgépet állítottak be. North-Queenslandban a nyomdászok keresete 25 százalékkal apadt, más vidéken 10—15-tel. A heti kereset rendszerint 30 shillinget tesz ki, tehát 18 shillinggel kevesebb, mint azelőtt. Számos nyomdász kénytelen volt Ausztráliának ujra hátat fordítani.

Beküldetett. Kivonat a 28.845/94. számú Bünyügyi tárgyalási jegyzőkönyvből: »Felvétetett a budapesti kir. büntető járásbírósnál 1894. évi aug. 24-én d. e. 11 órakor. — I. Ezen tárgyalás alapjául szolgál az 1894. május 3-án, 15.789. sz. a. beadott feljelentés rágalmazás és becsületsértés miatt Fodor Árpád ellen.« — II. 1-ső bekezdés. »A tárgyalás megnyitástik, konstatáltatik, hogy vádlott időzés ellenére nem jelent meg; védője azt adja elő, hogy vádlott betegség miatt van akadályozva a megjelenésben.« — II. 5-ik bekezdés. »Közöltetvén a panasz elévülése, panaszos és megbízottja eljárást kér, védő ellenben megszüntetését az ügynek.« Az ítélet következőleg szól: »Ő Felsege a király nevében! A budapesti kir. büntető bíróság rágalmazás és becsületsértés vétségével vádolt Fodor Árpád elleni bünygyben alant kitett helyen és időben következően végzett: Vádlott Fodor Árpád ellenében a btkv. 258. §-a alá eső rágalmazás, illetve a btkv. 261. §-ába ütköző becsületsértés vétsége miatt eljárás a btkv. 112. §-a értelmében megszüntetetik. Indokok: Magánvádló saját előadása szerint 1893. december 29-én értesült a panasz tárgyról. Minthogy ennek ellenében vádját 1894. május 3-án terjesztette elő: a jelen ügyben, a hivatkozott törvényekkel alapján, a fenti intézkedést kellett tenni. Budapest, 1894. aug. 24. Papp s. k., albiró. Ezen végzés kihirdetvén, magánvádló ellene felebbezést jelentett be. K. m. f. Papp s. k., albiró.«

HIVATALOS RÉSZ.

KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE.

MEGHIVÁS.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1894. évi október hó 14-én, vasárnap délelőtt 10 órakor, a Schodl-féle vendéglőben (Kerespesi-út és Eszterházy-utca sarkán)

HAVI FÖLOLVASÓ-ÜLÉST

tart, melyre a kör tagjai tisztelettel meghívotnak.

TÁRGYAK:

Ács Mihály: A könyvnyomtatás mesterszavairól.

Folyó ügyek tárgyalása.

Szakkérdések benyújtása.

Netáni Inditványok.

Budapest, 1894. szeptember hóban.

A választmány.

A havi fölolvasó-ülésre oly szaktársakat is szívesen látunk, kik a Körnek nem tagjai.

A fölolvasó-ülés előtt (9—10-ig) a német nemzetközi mintacsereből egy sorozat és a Medersiczky úr által ajándékozott nyomtatványgyűjtemény lesz kiállítva, melyeknek megtekintését ajánljuk a Kör tagjai figyelmébe.

FELHÍVÁS.

Szakkörünk választmánya — azon szempontból kiindulva, hogy alkalmat adjon törekvő tagjainak a kottaszedés elsajátítására — elhatározta, hogy ez év őszén

hangjegyszédési tanfolyamot

nyit. A jelentkezési feltételek következők:

1. A tanfolyamon csakis a Szakkör tagjai vehetnek részt és ezek közül is csak olyanok, kik legalább némi hangjegyszerrel bírnak.

2. A jelentkezők kötelezik magukat, hogy a vasárnap délelőttönként 9—11 óra között a Pesti könyvnyomdarszövetvénytársaság szedő-termében tartandó előadásokon pontosan részt vesznek.

3. A tanfolyam október 14-én kezdődik s két hónapon át fog tartani; a tanfolyamot jó sikerrel végeztek kívánatra körünktől bizonyítványt is kaphatnak, melyben a hangjegyszédésbeni jártasságuk megfelelőleg elismertetik.

4. A tanfolyam teljesen ingyenes; a hallgatók azonban kötelezik magukat a hangjegyszédést tárgyazó füzetkét, a tanfolyam vezetőjének utasítása szerint, saját költségükön megszerezni.

5. Jelentkezni lehet szeptember hó 30-áig a Szakkör titkárnál (hold-utca 7.). Minthogy pedig a tanfolyamon legfeljebb tizenötön vehetnek részt, az ezen számon felül jelentkezők, a jelentkezési sorrendhez képest, a következő (januárban kezdődő) tanfolyamra maradnak.

Budapest, 1894. szeptember 15.

A választmány.

Figyelmeztetés. Miután a Szakkörnek a Feszty-körkép-jegyeket készpénzért kell vásárolni, azokból nem adhat minden házipénztárosnak s azok csak Tichy Ákos titkárnál (Részvénytársaság), Rencsisovszky Ferenc pénztárosnál és Novitzky László úrnál (anyaegylet) lesznek ezután darabonként 32 kr-ért kaphatók.

Körünk megkeresésére Krecsányi Ignác úr, a krisztinavárosi szinkör igazgatója, kedvezményes jegyeket bocsátott a kör tagjainak rendelkezésére. Ezen kedvezményes jegyek váltásához szükséges utalványok darabonként egy krajczárért kaphatók Weinberger Dezső (Franklin), Pamuk Ferencz (Athenacum), Striska Ede (Hazánk), Gelléri Mihály (P. r.-ny.), Schwind Béla (Pester Lloyd), Benes Sándor (Pallas), Novitzky László (anya-egylet) uraknál és Rencsisovszky Ferencz szakköri pénztárosnál (VI., Csengery-utca 49. II. 22).

Mérsékelt jegyárak:

Nagy páholy	3 frt	I. rendű körszék	35 kr.
Zsölyeszék	90 kr.	II. » »	30 »
I. rendű zártzék	70 »	Földszinti bemenet	30 »
II. » »	55 »	Karzati zártzék	30 »
III. » »	40 »		

Vasárnap és jutalomjátékoknál földszinti bemenetre jegyek nem adnak ki.

A városligeti szinkör igazgatója, Feld Zsigmond úr, Körünk tagjai részére szintén adott mérsékelt árú jegyeket, még pedig a következő helyekre és árakon:

Földszinti páholy*	3 frt — kr.	Földszint	50 kr.
I. emeleti »	2 » 50 »	Oldalföldszint	30 »
Zsölye	— » 60 »		

* Vasárnap és ünnepnapokon, valamint vendégszerepléseknél csak lehetőség szerint.

Az előadások naponta kedvezőtlen időben is megtartatnak.

Ezek az utalványok darabonként 1 kr-ért ugyanott kaphatók, a hol a budai szinköri utalványok.

Már most figyelmeztetjük a t. tag urakat, hogy az újonnan belépők közül Évkönyvet csak azok kapnak, kik legalább augusztus óta tagjai a Körnek. A hátralékban levőket pedig arra figyelmeztetjük, hogy igyekezzenek hátralékaikat tör-

leszteni, mert választmányi ülés határozata értelmében csakis azok kapnak Évkönyvet, kik *bezárólag novemberig* kiegyenlítették tagsági díjaikat.

Augusztus hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Államnyomda —.—, Athenacum 9.—, Brózsza —.—, Buschmann 2.20, Budapesti Hirlap —.—, Czettel és Deutsch 2.10, Egyetemi nyomda —.—, Fischer és Mika —.60, Franklin 6.30, Hazánk 2.10, Hornyánszky —.—, Hungária —.—, Kosmos 2.70, Légrady —.60, Markovics és Garai —.60, Márkus 1.80, Neuwald —.—, Nagy Sándor —.—, Neumayer —.—, Országgy. Ért. —.60, Pallas 4.20, Posner —.—, Pester Lloyd 1.20, Részvény 9.50, Rózsa K. és neje 2.20, Wodianer —.—, Egyesek: Weiser S. —.30, Gelberger M. —.90, Goldstein I. —.30, Keller S. Á. —.30, Kosovitz R. —.90, Marikovszky 1.80; Pécsről 7.80.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre 1 frt = 2 korona.
Egyes szám ára 20 kr. =
40 fillér.

Az egyes számok nyomdankénti
elárúsításával a fővárosban
KUBAN J. colporteur van megbízva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 kor.,
féloldal 7 frt = 14 korona,
negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
nyolczad oldal 2 frt 50 kr.
= 5 korona.

Tizenkétszeri közlésnél 30, hat-
szori közlésnél 15% engedtetik.

A lap papiroza Dávid K. és Fiától. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felelős szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

1887—1894. évfolyam.

Legalkalmasabb és leg-
hasznavehetőbb
ajándék tanon-
czoknak

Magyar Nyomdászok Évkönyve

nyolcz
évfolyam
ára együttesen
megrendelve 3 frt
50 kr., egyenkint 50 kr.
Megrendelhető a Gr. Sz. kiadó-
hivatalánál Budapest, Hold-u. 7.

BÖLE JÓZSEF

NYOMDAI ASZTALOS

BUDAPEST, VIII., VAS-UTCZA 7. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyomdatulaj-
donosoknak szedőszekrények** s egyéb nyom-
dai berendezések elkészítésére.

Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak és
azonnal szállíthatók.

Nyomdai szekrény- és állvány-javításokat és vidéki meg-
rendeléseket pontosan eszközöl.

Tömöntöde
Galvanoplasztika

A. Numrich & Co.
Lipce

BETŰÖNTÖDE, RÉZLÉLIA
ÉS
RÉZBETŰK GYÁRA.

★

A t. nyomdatulajdonosok figyelmébe ajánlja termékeit szükségleteik beszerzésénél.

A legkitűnőbb kemény érez, igen olcsó árak és méltányos fizetési feltételek.

Próbákkal kívánatra szívesen szolgálnak.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYÁR
RAKTÁRA

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.
(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★
Itató-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzacskógyár.

GANZ és TÁRSA

Vasöntő és Gépgyár Részvény-Társulat
BUDAPESTEN.

Különleges gyártmányai: TELEFON 1200.

Vas- és aczelöntvények,
Gáz- és petróleum-motorok,

álló vagy fekvő, egy vagy két hengerrel.

Gázmotoraink következő előnyökkel bírnak: olcsó ár, igen kevés gáz-fogyasztás, a tolatyú elhagyása, kis térfogat, csekély súly, nyugodt s egyenletes járás, javítás csak ritkán fordulhat elő s ez is igen egyszerűen és könnyen eszközölhető.

Turbinák
a helyi viszonyok szerint szerkesztve, pontos szabályozással.

Transmissiók
(külömlművek) és mindennemű építési és gépészeti munkák.

Elektromos világlátási berendezés és erőátvitel
nagyobb távolságra is, saját kibróbált rendszerük szerint.

Papír- és farost (cellulose) gyártására szolgáló gépek.

647. sz.

Könyv- és könyvmdai
szines és fekete festékek gyára.

Huber Mihály
ALAPÍTOTT 1780-BAN.
München és New-York.

Kizárolagos képviselői Magyarország
és a keleti tartományok részére

Fuchs Dávid
Budapest

IV. kerület, Újvilág-utca 6. sz.

Eme dúsan felszerelt raktárból bármennemű megrendelések pontosan eszközöltnak.

Árjegyzékekkel és nyomásmintákkal kívánatra
készséggel szolgálunk.

RÉZLÉNYIA-GYÁR.

★
H. Berthold

BERLIN

Sw., Belle-Alliance-Strasse 88.

★
NYOMDABERENDEZÉSI ESZKÖZÖK.

Mintákat és árjegyzékeket ingyen
és bérmentve küld.

★
PONTOS KIVITEL ÉS JUTÁNYOS ÁRAK.

A körzet a cég gyártmánya.

Könyv- és könyvmdai
festékek gyára.

WÜSTE F.

— BÉCS —

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű

festékeket,
hengeranyagot
és
firniszt.

Szükség esetén

Postapapírokban: fehér és színes, Bankpost,
ivrét, negyed és nyolczad alakban, vona-
lozva és koczkázottan;

Író és fogalmazó papírok: irodai, posta és
minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomató papírok: famentes, középfinom és
közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek,
zeneművek és könyvmdai munkák részére;

Ilustrációk nyomtatására szolgáló papírok
amerikai módszer szerint előállítva: dísz-
művek, fény- és színnyomatok, metszetek
részére;

Színes papírok: borítékok, falragaszok,
újságmelléletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, színes és levelező-
lapkarton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercsek és ívekben;

Itatós- és szűrlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden
célokra;

Fénylemezek (posztónyirólemezek) és min-
denemű

Lemezekben

kérem szíves megbízásaival hozzám fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

PAPIRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

Budapest, V. kerület, Gyapju-uteza 6. szám.

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legjutányosabban s pontosan sokszorosítatnak.

Külön berendezés háson kívül fényképfelvitelre.

Rust J. H. és Társa
BKTÜÖNTÖDÉJK ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniák és vignetták.
Mérsékelt árak. * Többszörösen kifizetve. * Szolid kivitel.

Wörner J. és Társa

Gépgyár és Vasöntőde Budapesten.

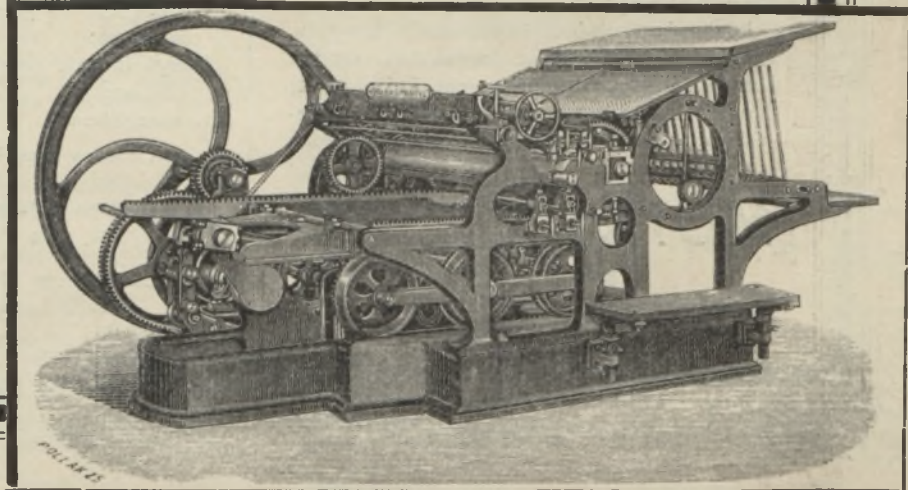
Készít: Egyszerű és kettős gyorsajtókat. — Kétszínnyomású gyorsajtót. HUNGARICA láb- és kézi hajtásra berendezett gyorsajtókat. Amerikai rendszerű tégelynyomású gyorsajtókat.

Papírvágó- és lyukasztógépeket. Aranyozó prést könyvkötőknek. Símitó és csomagoló préseket. Töm-
öntő-készülékeket.

Minden e szakba vágómunkák és javítások elvállaltatnak.

Betűszekrények és állványok.

Körforgású nyomógépek a legújabb szabadalmazott rendszer szerint.

Schriftgiesserei
Ludwig & Mayer
 Frankfurt a. M.

hat die reichste Auswahl in
Titel- u. Zierschriften
 modernster Schitte.

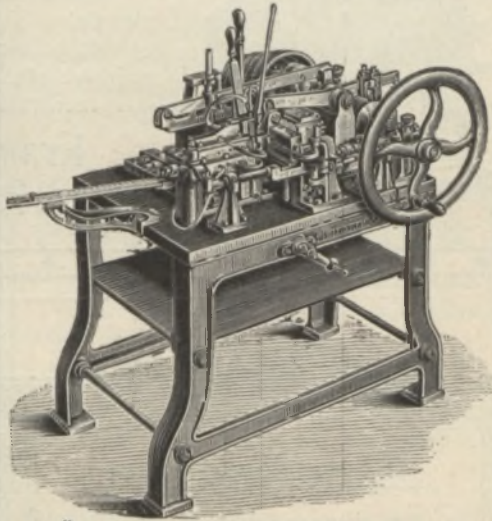
Vorzügliche neue **Anzeige- und Reklameschriften.**

Neue Brodschriften in Fraktur, Antiqua und Cursiv
 in kräftigen eleganten Original-Schnitten.

**Bestes Metall!
 Vorzügl. Guss!
 Billige Preise!**

Specialität: **Schreibschriften.**

GÉPGYÁR Különlegességek az öntőde, rézléniagyártás (öm-öntőde és galván-lemezek minden szükségleti kellekeiből s a nyomdai szakmába vágó minden műszerekből)

KÜSTERMANN & COMP.
 BERLIN, N. 20.

ÚJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
 Fölülmulhatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos magasság, csekély anyag-veszteség.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

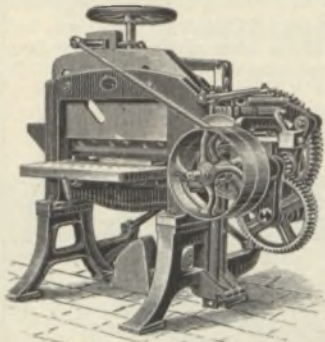
V. kerület, Arany János-uteza
 20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papirkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
 minőségű

Papirárúk.

TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(légszesz- vagy petroleum-motorokkal, transmisiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litografiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játzókartya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papirt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállít

Krause Károly gépgyára, Lipcsében.

Főkepviselek Ausztria-Magyarországon: Paul Beckett Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galitzenstein H. Budapest, VI, Hajós-utca 33-35. sz., a kilknel mintaraktarak is vannak.

Chemigrafiai műintézet.

FISCHER LIPÓT

BUDAPEST

IV. ker., Ujvilág-utca 12. szám.

Clichéket, árjegyzékek, könyvek,
hirdetések s nyomtatványok képes
kiállítására

kifogástalan kivitelben, gyorsan és leg-
olcsóbb árakon készít.

*

Vidéki megrendelések pontosan eszközöl-
tetnek.

GRAFIKAI SZEMLE

1893. ÉVFOLYAMÁHOZ

DÍSZES BEKÖTÉSI TÁBLÁK

(kék és piros színben)

megrendelhetők a kiadóhivatalnál. Ára vidékre
67 kr., helyben 60 kr.

Fabriken von Druckfarben,
Wabzenmassefabriken
Beit & Philippi, Hamburg
Filialfabriken:
Hassfurt, London, Mailand, Brüssel

Vezérképviselőség
és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST

Főraktár és iroda:
V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

A ezég készít fekete és
színes

**Könyv- és könyvmdai
festékeket**

Hammonia
hengeranyagot

KENCZÉKET.

Chemigrafiai műintézet

CZINKOGRAFIA

Divald Károly

Fényképészeti Műintézete

BUDAPEST

IV., KOSSUTH-UTCZA 1. SZ.

FERENCZIEK BAZÁRA.

Készít kifogástalan kivitelben

AUTOTYPIAI CLICHÉKET

rézre, zománczozott felülettel.

☆

Árak jutányosak. * Minták kívánatra ingyen.

BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER ÉS MIKA

Nagy választékot tart a legkülönbébb czélszerű és divatos

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Kivállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

Budapest, Király-utca 83. sz.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Első Magyar Könyv- és Könyomdai

Festék-Gyár

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZÍTÉSE.

»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

Telefon 270.

Telefon 270.

MECHANIKAI MŰHELY

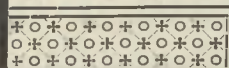
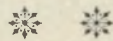
ÓLOMZÁRGYÁRTÁS

Tömöntőde

és

Galvanoplastika

ELSŐ MAGYAR BETÜÖNTŐDE

RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

Telefon 450.

BUDAPEST

VI., Desseffy-utca 32. sz.

Egész Nyomdai Berendezések * * * *

* * * * * jutányosan és gyorsan foganatosíttatnak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

Körzetek és Kizárások

A LEGKÜLÖNFÉLÉBB ÉKITMÉNYEK

és egyéb

Nyomdai felszerelvényekben.

E lap szövege az öntőde betűivel nyomtatott.

Nyitra. Huszár István. Irtzer Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szabolcza. Skarnitzl József Örökösei.	Szerencs. Simon József.	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikes Antal. Sápszky János.	Szigetvár. »Corvina«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Orosháza. Altstädter M. J. Kellner Albert. Veres Lajos.	Rimaszombat. Györfy P. G. Rábely Miklós.	Szász-Régen. Burghardt Rezsó. Sebesch Károly.	Szilágy-Somlyó. Böllöni Sándor.	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser Benő. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyv nyomdája.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Sebes. Stegmann János.	Szolnok. Bakos Istvánné. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Wachs N.	Ungvár. Gellis Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsashegy. Salva Károly.	Szászváros. »Minerva« nyomda r.-társ.	Szombathely. Bertalanffy József. Fekete István. Gábrriel Ágoston. Seiler H. Özvegye.	Ujverbász. Berkovics Márk fiók- nyomdája.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Salgó-Tarján. Friedler Ármín.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. Litteczky Endre »Szabad- sajtó« nyomdája.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd Kohn Viktor).
Ó-Széplak. Nyitrávölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	Sárbogárd. Spitzer Jakab.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Fürtös Testvérek. Várnai Lipót.	Tapolcza. Löwy B.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Paks. Rosenbaum Miksa E.	Sárvár. Jacoby Bálint.	Szeghalom. Kovács Antal.	Tata. Engländer Jakab.	Vescez. Kirchner J. E. Özvegye. Kassanovits M. Kehrer Lajos. Wettl és Veronits.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kosanics M. Miklós. Wittigschlager Károly.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája (tul. Éhlert Gyula). Löwy Adolf. Landesmann M. és Társa.	Szegzárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Temesvár. Csanád egyházmegyei nyomda. Csendes J. Délmagyarországi szövete- kezeti nyomda. »Délmagyarországi Köz- löny« nyomdája (tul. Magyar D. S.) Kiss L. Mangold Sándor. »Posaune« nyomdája. Rácz M. Stern Gusztáv. Stéger Ernő. Uhrmann Henrik. Veres Samu. »Unio«-könyvnyomda (tul. Ifj. Steiner Károly).	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda. Egyházmegyei könyvny.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármín. Reform. főisk. nyomda	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája: Steinfeld Jenő.	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Tisza-Füred. Löw Sámuel.	Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pécs. Lyceumi nyomda. Taizs József. Taizs M. özvegye. Telegdi Ármín.	Segesvár. Jördens Testvérek. Horéth Frigyes.	Székelyudvarhely. Becsek Dániel.	Tolna. Selly József.	Zenta. Klenóczky József. Schwartz Sándor. »Zentai Hírlap« nyomdája
Pécska. Ruber István.	Selmeczbánya. Jörges A. Özvegye.	Székesfejérvár. Kaufmann Fáni. Márián György. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. »Szabadság«-nyomda, (tul.: Zelei Imre).	Toina-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zilah. Seres Samu.
Perjámos. Pirkmayer Alajos.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Szempcz. Fischer Náthán.	Torda. Pollak Móricz. Harmath Józsefné.	Zólyom. Nadosz G.
Petrozsény. Figuli és Társa.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó József.	Szentes. Sima Ferencz. »Szentes és Vidéke« nyom- dája.	Török-Szt-Miklós. Rubinstein Sándor.	Zombor. Bittermann Nándor. Oblát Károly Rubinstein N.
Pöstyén Gipsz H.	Sopron. Breiner E. és Fia. Litfass Károly. Romwalter K. és Fia. Reininger Ármín. Blum Ármín.	Szenicz. Bezso János és Társa.	Trencsén. Gansel Lipót. Skarnitzl Fr.	Zsombolya. Wunder Rezsó.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt Mór. Grünsfeld Lipót. Stampfel, Eder és Társa. Schönberger Bernát. »Westungarischer Grenz- bote« nyomdája. Wigand K. F.	Stájerlak. Rose V.	Szered. Sternér Dávid.		Zsolna. Áldori Manó.

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F. Kolešar N.	Illok. Wortmann A.	Petrinja. Benkó Károly.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Iván. Jovanović Pajo. Kugli és Deutsch. Rulió Ferencz. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Broód (Sz. m.). Schulmann H.	Kaproncza. Kostinđer K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Laubner Károly.	Zengg. Luster Hubert.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Karlócza. Pavlovió K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec F.	Zimony. Grabovački M. Sopron A.] Baics S.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Károly. Schaffer Alajos.	Károlyváros. Hauptfeld Károly.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Virje. Ljubíć N.	Zsid. Manković P.
Gospic. Zupan M.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susák. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Vukovár. Jancsik E.	
	Mitrovicza. Mitroviczai horvát könyv- nyomda-részv.-társaság. Trumić Konstantin.	Uj-Gradiska. Bauer Mór.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Központi vezetőség: Budapest, VIII., Stáhly-utca 1. Elnök: Czettel Gyula; számvívő (pénztárnok): Steiner Adolf; hivatalnokok: Novitzky László, Zaka Lajos. — *KERÜLETEK:* *Arad:* Elnök: Muskát B.; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Feminger Károly; pénztárnok: Merkl János. *Debrecen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferenc. *Kassa:* Elnök: Rosa Viktor; pénztárnok: Streck A. Béla. *Kolozsvár:* Elnök: Gombos Ferenc; pénztárnok: Kujedán Gyula. *Nagy-Várad:* Elnök: Freund Gyula; pénztárnok: Grósz Mór. *Pécs:* Elnök: Taizs József; pénztárnok: Safcsák Rezső. *Szeged:* Elnök: Zeisler M.; pénztárnok: Schwarcz Ferenc. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Doraszil Ferenc.

Nagyszombati könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Székhely: Pozsony. Elnök: Kalteis J.; pénztárnok: Hampel Mihály.

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonyági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornyánszky V. könyvnyomdája, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre.

Elnök: Spitzkopf Ferenc (Kosmos-nyomda, Aradi-utca 8.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Lipták Lajos (Athenaeum-nyomda).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntődéje).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája).

»Ebredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénytársaság), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Krunert Károly, Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-ausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gácsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwa drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzolók-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjowski András, utóbbié Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamnopiccev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyező-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilézia. A sziléziai könyv- és kőrajzolók egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tiroli és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Bockdrokkersbond.) Elnök: Laslovski Kajetán.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Blgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Državen Vestnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordingss Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

Francoisország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladet« nyomdája Kristianiában.

Olaszország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdásztársaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, címzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdamunkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciproc a lucratorilor tipografi din România.) Elnök: Nicolae Jonescu, Socecu-nyomdásznak, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állnak velünk kölcsönösségben.